

RAPPORT 438

2016

Attityder till skolan 2015

Skolverket

Attityder till skolan 2015

Beställningsuppgifter:

Wolters Kluwers kundservice

106 47 Stockholm

Telefon: 08-690 95 76

Telefax: 08-690 95 50

E-post: skolverket@wolterskluwer.se

Beställningsnr: 16:1539

ISSN: 1103-2421

ISRN: SKOLV-R-438-SE

Omslagsbild: Kentaroo Tryman/Maskot

Grafisk produktion: AB Typoform

Tryck: Elanders Sverige AB

Skolverket, Stockholm 2016

Förord

I den här rapporten redovisas resultaten från Skolverkets undersökning Attityder till skolan 2015, den åttonde i ordningen. Skolverket har sedan 1993 gjort regelbundna nationella attitydundersökningar som omfattar elever i årskurs 7–9 och gymnasieskolan samt lärare i hela grund- och gymnasieskolan. Sedan 2003 ingår också elever i årskurs 4–6 i undersökningen.

Skolverkets attitydundersökning spänner över ett brett spektrum av frågor. Det handlar bland annat om trivsel och trygghet, relationen mellan elever och lärare, lärarnas kompetens, stress och krav i skolan samt kränkningar. Ett viktigt syfte med undersökningen är att bidra till fördjupad diskussion om skolan och ge signaler till ytterligare analyser.

Ett stort tack riktas till de elever och lärare som har deltagit i undersökningen.

Projektgruppen som har arbetat med undersökningen är Anna Niia (projektledare), Åsa Nordström, Linnea Rask, Peter Lindkvist och Per Millstam, samtliga vid Skolverkets analysavdelning. Projektgruppen har fått stöd av en intern referensgrupp på Skolverket: Karin Agélii, Tommy Eriksson, Helene Moqvist, Gunilla Prüselius, Thomas Furusten, Eva Ekman Salzmänn, Bengt Thorngren, Ulrika Lindmark och Lena Lindegren.

Stockholm i april 2016

Anna Ekström
Generaldirektör

Anna Niia
Undervisningsråd

Innehåll

Sammanfattning med kommentarer	8
Lärarna trivs men är stressade	9
Ökad stress hos eleverna	10
Flickor ställer högre krav på lärarna	11
Fler elever vill än kan vara med och påverka	12
Elever i olika åldrar känner sig kränkta på olika sätt	12
1. Lärares kompetens och syn på skolväsendet	13
Lärares syn på sin kompetens	14
Lärare om sin undervisning	17
Utveckla samarbetsförmåga, självförtroende och moral	17
Elever om sina lärares undervisning	18
Lärares syn på styrdokumentet	19
Lärares förtroende för skola och politiker	21
2. Skolans arbetsätt	23
Elever om arbetsätt och arbetstakt	24
Elever om återkoppling av kunskapsutveckling	26
Lärare om återkoppling av elevernas kunskaper	26
3. Konsten att stödja alla	29
Elever om att få hjälp och uppmuntran	30
Stöd ur äldre elevers perspektiv	32
Anpassning till elevers olika förutsättningar enligt lärare	33
Lärare om stöd för att uppfylla skolans uppdrag	35
4. Motivation och trivsel i skolan	37
Skolan som en intressant och rolig plats att gå till	38
Elevers engagemang	39
Elever om otillåten frånvaro	39
Elever om sin trivsel	40
Lärare om sin trivsel	41
Lärare om meningsfullhet med jobbet och att byta yrke	42

5. Skolans miljö för lärande	43
Eleverna om arbetsro på lektionerna	44
Lärare om arbetsro på lektionerna	46
Lärare om att ge elever goda kunskaper	46
Uppfattningen om klasstorlek	47
6. Förväntningar, stress och nytta av studierna	49
Elever om kraven och vad som förväntas av dem	50
Elever om stress	52
Lärare om stress	53
Äldre elever om nyttan med studier och fortsatt lärande	54
Lärare om elevers fortsatta lärande	56
7. Inflytande och delaktighet	59
Yngre elever om att bli hörda och att utöva inflytande	60
Äldre elever om sina möjligheter och vilja till inflytande	62
Lärare om elevernas inflytande och delaktighet	63
Lärare om det egna inflytandet	64
Lärare om att kunna kritisera förhållanden i skolan	65
8. Trygghet, trivsel och likabehandling	67
Elever om trygghet och rädsla i skolan	68
Äldre elever och lärare om bemötandet i skolan	69
Elever om att kunna vända sig till någon vuxen i skolan	69
Skolans arbete för att motverka kränkningar	70
Elever och lärare om likvärdig behandling och jämställdhet	72
9. Kränkande behandling	73
Elever om förekomsten av kränkande behandling	74
Elever om upplevelser av mobbning i skolan	77
Lärare om hot och våld på sin arbetsplats	79
10. Lokaler, läromedel och skolmat	81
Klassrum, grupprum och skolgård	82
Toaletter, gymnastiksal och omklädningsrum	83
Äldre elever om bibliotek och övriga utrymmen	84
Lärare om den fysiska skolmiljön	85
Elever om läroböcker och läromedel	86
Elever om skolmaten	86

11. Om undersökningens genomförande	87
Frågorna i attitydundersökningen	88
Elevundersökningen – yngre elever	89
Elevundersökningen – äldre elever	91
Jämförelse mellan yngre och äldre elever	92
Läraryundersökningen	92
Statistiskt säkerställda skillnader	93
Enkäter och tabeller på Skolverkets webbplats	95
Kalibrering av vikter	95
Variabler i redovisningen	95
Öppna svar	97
Referenser	98

Sammanfattning med kommentarer

Attityder till skolan är en undersökning som har genomförts vart tredje år sedan läsåret 1993/94. Detta är således den åttonde undersökningen i ordningen. Vissa frågor har även funnits i föregående undersökningar. Av den anledningen kan ibland jämförelser göras mellan olika undersökningar bakåt i tiden. I varje undersökning sedan starten har lärare samt elever i årskurs 7–9 och gymnasieskolan ingått i undersökningen. Sedan 2003 ingår även elever i årskurs 4–6.

Undersökningen avser att bidra till en sakligt grundad, fördjupad diskussion om skolan. Resultatet kan dessutom ge signaler om vilka ytterligare analyser inom skolområdet som behöver göras. Rapporten inleds med en övergripande sammanfattning av resultaten. Därefter följer en resultatredovisning av samtliga undersökningsområden. Först redovisas elevers och lärares uppfattningar om undervisningen (kapitel 1 och 2) samt förutsättningar för densamma (kapitel 3), såväl den fysiska miljön (kapitel 10) som den psykosociala miljön (kapitel 4, 5 och 6) följt av inflytande (kapitel 7), likabehandling (kapitel 8) och förekomsten av kränkningar (kapitel 9). Undersökningens genomförande presenteras närmare i kapitel 11.

Genomgående presenteras resultat i text och där resultaten även redovisas i tabell är denna placerad efter texten. När det i denna rapport står att det finns en skillnad i svaren mellan två grupper eller två undersökningar avses en statistiskt signifikant skillnad mellan de jämförda värdena (se kapitel 11). I regel visar tabellerna resultaten för hela respondentgruppen medan det i text kan beskrivas hur undergrupper förhåller sig till varandra. Tabeller med resultat för respektive undergrupp per enkätfråga finns tillgängliga via Skolverkets webbplats.

I undersökningen ingår elever vilka benämns som yngre respektive äldre elever. De yngre eleverna går i årskurs 4–6 och besvarade enkäten i klassrummet. De äldre eleverna går i årskurs 7–9 alternativt gymnasieskolan och blev intervjuade på telefon.

Undersökningen har även genomförts i samarbete med it-uppföljningen¹ samt *Utvärderingen av den nya betygsskalan samt kunskapskravens utformning*.²

1. Skolverket 2016, *It-användning och it-kompetens i skolan – Skolverkets it-uppföljning 2015*.

2. Skolverket 2016, *Utvärdering av den nya betygsskalan samt kunskapskravens utformning*.

Lärarna trivs men är stressade

Det är nio av tio lärare som uppger att de känner att det är meningsfullt att gå till jobbet och nästan lika många trivs i den skola de arbetar i, framförallt med eleverna och kollegorna. Eleverna anser i lika stor utsträckning att de trivs med sina lärare. Det är nästan nio av tio lärare som, i kontrast till den mediala bilden av skolmiljön, anser att det är arbetsro på alla eller de flesta lektionerna.

Sedan 2012 har andelen lärare som allvarligt övervägt att byta yrke under det senaste året minskat men det är fortfarande fyra av tio tillfrågade lärare som överväger detta. Skulle de göra verklighet av detta är det ett avsevärt bortfall för en redan hårt pressad lärarkår. I lärarprognosen från juni 2015³ gjordes bedömningen att antalet heltidstjänster i grund- och gymnasieskolan skulle behöva öka med 15 till 25 procent under de kommande 15 åren. Denna bedömning gjordes före den omfattande flyktingströmmen hösten 2015, vilken ställer ytterligare bemanningskrav på svensk skola. Andelen lärare som övervägt att byta yrke var enligt attitydundersökningarna betydligt lägre mellan 2006 och 2009, under samma period var lärarnas förtroende för grund- och gymnasieskolan större än idag.

I jämförelse med skattningarna av trivsel med kollegor och elever är det betydligt färre (knappt sju av tio) som uppger att de trivs med skolledningen.⁴ Missnöjet med skolledningen är större i gymnasieskolan än i grundskolan. Det är 26 respektive 15 procent av lärarna som trivs mycket eller ganska dåligt med skolledningen. En tredjedel av lärarna anser att skolledningen inte är öppen för kritiska synpunkter eller att de som lärare inte kan kritisera förhållanden i skolan utan att det drabbar dem själva. Lärare uppger också att de stressas av vad de anser vara felaktiga eller orimliga beslut från skolledning eller skolpolitiker.

Fem av tio lärare anger att de alltid eller oftast är stressade i skolan. Det är något vanligare att lärare med färre undervisningsår upplever sig vara stressade. Det är positivt att andelen stressade lärare inte längre stiger vilket den har gjort i de föregående tre undersökningarna men den ligger kvar på ungefär samma höga nivå som vid föregående undersökning. Det som stressar lärare mest är att många elever behöver mer hjälp samt det administrativa arbetet. Därefter är det dokumentation av elevernas kunskapsutveckling och för lite tid att planera undervisningen som utgör stressfaktorer. Administration och dokumentation var de två huvudsakliga stressfaktorerna vid förra undersökningen men andelen som uppger de stressfaktorerna har minskat. Sedan undersökningen 2012 har bland annat kraven på åtgärdsprogram och skriftliga omdömen i individuella utvecklingsplaner (IUP) sänkts och antalet obligatoriska nationella prov har

3. Skolverket, 2015, *Redovisning av uppdrag om prognos över behovet av olika lärarkategorier*.

4. Skolledningen består i regel av rektor men kan även inbegripa andra personalkategorier (exempelvis biträdande rektor) beroende på hur skolenheten är organiserad.

minskat. Sedan juli 2014 kan dessutom extra anpassningar göras i klassrummet för en elev vid behov utan att detta kräver utredning om särskilt stöd. Dessa förändringar kan ha minskat den administrativa bördan för lärare.

Enligt rapporten *Grundskollärares tidsanvändning* från 2015 har lärare mött nya krav vad gäller bland annat dokumentation, administration, elevers hälsa och psykosociala miljö samt kontakter med föräldrar men inget tyder på att andra arbetsuppgifter har tagits bort. Lärare har löst detta genom att antingen arbeta mer eller att ta tid från befintliga arbetsuppgifter. När lärarna i den undersökningen resonerade kring lösningar på tidsbristen framhöll de ofta samarbete som ett sätt att effektivisera arbetet och skapa trygghet i lärarrollen.⁵

Hälften av alla lärare anser att tillgången på vikarier är ganska eller mycket dålig, närmast är det speciallärare och specialpedagoger som det upplevs vara ont om. Eftersom enkätfrågan var ställd gällande både speciallärare och specialpedagoger påpekas det i de öppna svaren av ett par lärare att det är speciallärare man saknar medan andra efterfrågar specialpedagoger.

Att lärare å ena sidan trivs men samtidigt i hög grad överväger att byta yrke är motsägelsefullt. Därför är detta ett område som behöver belysas ytterligare för att bättre förstå orsakerna till detta.

Ökad stress hos eleverna

Över lag har elevernas upplevda stress ökat jämfört med tidigare undersökningar. I synnerhet upplever elever i årskurs 6 en ökad stress. Jämfört med undersökningen 2012 har andelen elever i årskurs 6 som säger sig vara stressade varje dag eller flera gånger i veckan ökat från 17 till 31 procent 2015.

Den upplevda stressen har ökat generellt men betydligt mer för flickorna än för pojkarna. I gymnasieskolan säger sig sex av tio kvinnor oftast eller alltid vara stressade i skolan jämfört med tre av tio män. Eleverna uppger att det främst är läxor, prov och egna krav som ger upphov till stress.

Andelen elever som upplever att kraven som ställs på dem är för höga har successivt ökat över åren. Flickornas upplevelse av krav har ökat mer än pojkarnas. Att flickorna står för den största ökningen skulle kunna vara relaterat till att flickor i större utsträckning än pojkar uppger ett större engagemang i skolarbetet. Det verkar alltså spela större roll för flickorna hur det går i skolan, än det gör för pojkarna.

Hösten 2012 infördes terminsbetyg från och med höstterminen i årskurs 6 och vid denna undersökning har därför även elever i årskurs 6 och 7 fått frågor om betyg. Detta innebar att en del lärare i årskurs 6 som inte satt betyg tidi-

5. Skolverket, 2015, *Grundskollärares tidsanvändning*.

gare nu stod inför denna utmaning och att elever fick sitt första betyg två år tidigare än förut.

Eleverna i årskurs 6 anser i lägre grad att de tydligt får reda på vad som krävs för att få olika betyg än eleverna i årskurs 7–9 och gymnasieskolan. Bland lärarna å andra sidan är det tre av fyra som anser att de lyckas ganska eller mycket bra med att förklara för eleverna vad som krävs för att få olika betyg.

Betyg, läxor samt läxförhör och prov är de vanligaste orsakerna till att elever i årskurs 6 känner sig stressade i skolan. Tre av tio känner sig stressade över betyg minst en gång i veckan jämfört med fyra av tio äldre elever. Majoriteten av eleverna, sju av tio, i årskurs 6 såväl som de högre årskurserna anser att alla eller de flesta av deras lärare sätter rättvisa betyg. Av lärarna är det nio av tio som anser att de lyckas ganska eller mycket bra att sätta rättvisa betyg.

När elever börjar få betyg tillkommer ett stressmoment som de inte haft tidigare. Att dessutom känna sig osäker på vad som krävs för att få ett visst betyg, och därmed inte veta om det man presterar kommer att räcka till, kan skapa ytterligare stress.

Flickor ställer högre krav på lärarna

Att det finns könsskillnader när det gäller stress har även framkommit i tidigare attitydundersökningar. Men i undersökningen 2015 framkommer att det har uppstått skillnader mellan flickor och pojkar inom flera frågeområden.

Flickor uppger i större utsträckning än pojkar ett engagemang i skolarbetet. Det kan påverka uppfattningen om andra aspekter av undervisningen och samspelet med lärarna. Det är fler av de yngre pojkarna som anser att alla lärare undervisar bra. Bland de äldre eleverna finns det ingen skillnad mellan könen på den frågan men de är över lag mer kritiska än de yngre eleverna. Pojkar i årskurs 7–9 anser i större utsträckning än flickor att alla lärare ger dem nya utmaningar så att de hela tiden utvecklas. Det är fler män än kvinnor i gymnasieskolan som upplever att alla eller de flesta lärare tror på dem och deras förmåga att lära. Samtidigt anser pojkarna i årskurs 4–6 i större utsträckning än flickorna att alla lärare kan få dem intresserade av ett ämne. Pojkar i årskurs 4–6 och 7–9 anser i större utsträckning att alla lärare är bra på att förklara när de inte förstår.

Dessa frågor besvaras av eleverna utifrån hur de uppfattar sin skolsituation. Det kan inte likställas med en objektiv skillnad mellan flickor och pojkar. Deras svar bör också ses ur perspektivet att skolsituationen kan uppfattas olika beroende på vilka förväntningar eleverna själva har på den.

Fler elever vill än kan vara med och påverka

I likhet med tidigare attitydundersökningar visar 2015 års undersökning att andelen elever som vill kunna påverka i skolan är större än andelen elever som upplever att de faktiskt kan påverka. Det är vanligare att flickor än pojkar vill vara med och bestämma i skolan. Det är också vanligare att elever i gymnasieskolan än i grundskolan vill det.

Elever i årskurs 7–9 och gymnasieskolan anser i störst utsträckning att de får vara med och bestämma om vem de arbetar med och vilka arbetsätt de använder sig av. De områden som de helst skulle vilja påverka är vem de arbetar med, vilka arbetsätt de använder sig av samt läxor och prov. Störst är differensen mellan viljan och förmågan att påverka när det gäller läxor och prov. Det är dubbelt så många som vill påverka än som säger sig kunna påverka läxor och prov.

Sex av tio lärare anser att deras skola lyckas utveckla elevernas delaktighet och inflytande. Även Skolinspektionens granskningar pekar på att elever inte har möjlighet att utöva inflytande i den utsträckning som de själva skulle vilja. Från Skolinspektionen rapporteras att fyra av tio elever i årskurs nio inte anser sig ha inflytande över undervisningens innehåll och arbetsätt.⁶

Elever i olika åldrar känner sig kränkta på olika sätt

Eleverna kan utsättas för kränkningar i skolan antingen av andra elever eller av lärare. Genomgående uppger eleverna färre kränkningar i skolan från andra elever med stigande ålder. De kränkningar som de yngre eleverna uppger som vanligast är att bli anklagad för saker man inte har gjort eller kan rå för, att andra elever visar att de inte gillar en samt att ingen vill vara med en. För de som känner sig utsatta uppger de flesta att detta händer mer sällan än en gång per månad men det finns en grupp (6–8 procent) som uppger att sådant händer en eller flera gånger i veckan. En av de kränkningar som eleverna uppger vara minst vanlig i skolan är att bli utsatt för kränkningar över nätet. De äldre eleverna uppger oftare än yngre att de känner sig orättvist behandlade av lärare eller andra vuxna på skolan. Det är fler äldre elever som anser att man arbetar aktivt på skolan med att motverka mobbning eller kränkningar. Med tiden uppger en allt större grupp av både elever och lärare ett bra eller ganska bra förebyggande arbete på sina skolor men det finns fortfarande ett antal elever och lärare som anser att deras skolor är dåliga på detta.

Så länge det finns elever som uppger att de utsätts för kränkningar i skolan finns det ett behov av att fortsätta arbetet med att motverka detta.

6. Skolinspektionen, 2014, *Från huvudmannen till klassrummet*.

KAPITEL 1

Lärares kompetens och syn på skolväsendet

1. Lärares kompetens och syn på skolväsendet

Avsnittet redovisar hur lärare ser på sin egen kompetens i undervisningen, skolans gynnande av elevers psykosociala utveckling, hur eleverna ser på sina lärares undervisning samt hur lärarna uppfattar styrdokument, skolpolitiker samt skolmyndigheter.

Lärarna har god tilltro till sin kompetens, främst gällande sina ämneskunskaper samt att bedöma elevers kunskapsnivåer. Däremot anser sig många lärare ha sämre förutsättningar att förklara för eleverna vad de förväntas lära sig än vad de har för att samtala med föräldrarna om elevens kunskapsutveckling. Lärarna i årskurs 4–6 är dessutom inte lika trygga med betygsättningen som lärarna i årskurs 7–9 och i gymnasieskolan. Nya läroplaner trädde i kraft 2011 och betyg från årskurs 6 infördes hösten 2012. Flertalet av lärarna i de lägre årskurserna har ännu bara erfarenhet av betygsättning från ett fåtal terminer jämfört med lärarna i högre årskurser.

Eleverna är över lag mer positiva till sina lärares undervisning ju yngre eleverna är. En skillnad sedan attitydundersökningen 2012 är att flickor är mer kritiska till undervisningen än pojkar. De anser inte i lika hög utsträckning som pojkar att alla eller de flesta lärare undervisar bra, att de hela tiden ges utmaningar som leder till utveckling eller att lärarna kan få dem intresserade av ett ämne.

Över åren har andelen lärare som anser sig kunna upptäcka elever i behov av särskilt stöd varit relativt stabil. Andelen lärare som anser sig kunna stödja elever i behov av särskilt stöd har kontinuerligt ökat men det finns fortfarande en grupp lärare som anser sig kunna upptäcka dessa elever men som anser sig sakna möjligheter att stödja dem.

Lärares syn på sin kompetens

Nästan alla lärare anser att de i hög eller mycket hög grad har tillräcklig kompetens i de ämnen de undervisar i. Liksom tidigare år anser nio av tio att de i hög eller mycket hög grad har tillräcklig kunskap och kompetens i metodik och didaktik.

Sedan 2006 har cirka åtta av tio lärare ansett att de har tillräcklig kunskap och kompetens när det gäller att upptäcka elever i behov av särskilt stöd.⁷

7. Sedan juli 2014 har regleringen av stödinsatser i skolan tillåtit att extra anpassningar görs i klassrummet för en elev vid behov utan att detta kräver utredning om särskilt stöd. Det är alltså en mer avgränsad elevgrupp som enligt dagens regelverk är aktuella för särskilt stöd.

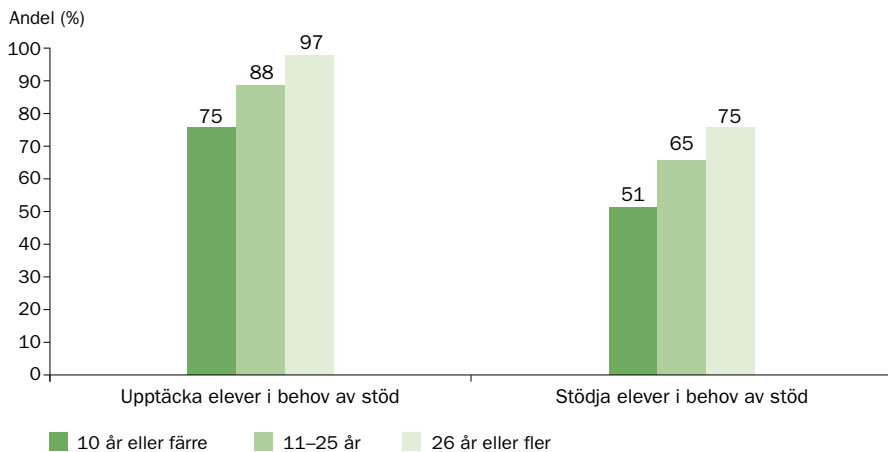
Ju längre tid lärarna har arbetat desto säkrare är lärarna på att ha tillräcklig kunskap i detta. Andelen lärare som anser sig ha kunskap och kompetens nog att stödja elever i behov av särskilt stöd går fortsatt svagt uppåt. Över tid har differensen minskat mellan att kunna upptäcka dessa elever och att sedan också kunna stödja dem.

Tabell 1.1 "Anser du att du har tillräcklig kunskap och kompetens ..." Andel lärare i procent som svarat "I hög grad" eller "I mycket hög grad" år 2000–2015.

	2000	2003	2006	2009	2012	2015
... i det ämne/de ämnen som du undervisar i?	87	87	96	96	97	97
... i metodik och didaktik?	84	82	90	90	90	90
... för att kunna upptäcka elever i behov av särskilt stöd?	-	79	82	84	82	84
... för att kunna stödja elever i behov av särskilt stöd?	-	46	56	59	57	61

Kommentar: Svartalternativen år 2000 och 2003 var ja, nej, vet inte.

Diagram 1.1 Andel lärare i procent som svarat att de i hög grad eller mycket hög grad har tillräcklig kunskap och kompetens för att kunna upptäcka respektive stödja elever i behov av särskilt stöd. Fördelat på antal år i yrket.

Lärare har genomgående högt självförtroende när det gäller att bedöma elevers kunskapsnivåer oavsett vilken årskurs de undervisar i eller hur länge de har arbetat som lärare. Olika lärarkategorier skiljer sig åt när det gäller att samtala med föräldrar om elevernas kunskapsutveckling. Lärare som har arbetat 26 år eller mer inom yrket svarar i större utsträckning (drygt nio av tio) att de har tillräcklig kunskap och kompetens i hög eller mycket hög grad än de lärare

som undervisat 10 år eller mindre (drygt åtta av tio). Likaså skattar nio av tio kvinnliga lärare att de i hög eller mycket hög grad har tillräcklig kunskap och kompetens i detta, vilket är signifikant fler än de åtta av tio manliga lärare som uppger detsamma. Detta kan vara relaterat till att de kvinnliga lärarna är i majoritet i grundskolan⁸ där det är obligatoriskt att genomföra utvecklingssamtal med vårdnadshavarna närvarande. I gymnasieskolan är könsfördelningen mellan lärare jämn och det är tillräckligt att vårdnadshavarna delges den information som lämnas vid utvecklingssamtalet, vilket bidrar till att kontakterna med vårdnadshavare generellt är färre.

Det är drygt nio av tio lärare i gymnasieskolan som anser sig i hög eller mycket hög grad ha tillräcklig kunskap och kompetens för att sätta betyg. I grundskolan som helhet är motsvarande andel lägre (knappt nio av tio). Detta skiljer sig åt mellan lärare som undervisar årskurs 4–6 och lärare som undervisar årskurs 7–9. Hösten 2012 infördes terminsvisa betyg från årskurs 6 vilket har inneburit att lärare som tidigare inte har satt betyg har fått ta sig an detta. För lärare som följer sin klass från årskurs 4 till 6 innebär det att de vid denna undersöknings genomförande har satt betyg vid maximalt två tillfällen. I denna grupp anser åtta av tio lärare att de har tillräcklig kunskap och kompetens för att sätta betyg i hög eller mycket hög grad. Signifikant fler lärare i årskurs 7–9 samt gymnasieskolan anser detsamma.⁹

Tabell 1.2 "Anser du att du har tillräcklig kunskap och kompetens för att ..."
Andel lärare i procent, fördelat på skolform.

	I hög grad + i mycket hög grad			I liten grad + i mycket liten grad		
	Grundskola	Gymnasieskola	Totalt	Grundskola	Gymnasieskola	Totalt
Bedöma elevernas kunskapsnivå?	94	98	95	6	2	5
Samtala med föräldrar om elevernas kunskapsutveckling?	90	85	88	10	14	11
Sätta betyg?	86	94	89	11	6	9
Upprätta individuella utvecklingsplaner?*	78	62	74	20	35	24

* Det finns inget krav på att skriva individuella utvecklingsplaner i gymnasieskolan.

8. Skolverket, 2015, *PM – Pedagogisk personal i skola och vuxenutbildning läsåret 2014/15*

9. Den 1 juli 2015 infördes ett formellt krav på lärarlegitimation för att självständigt få sätta betyg, undantaget yrkeslärarna i gymnasieskolan. Denna undersökning genomfördes innan införandet vilket är anledningen till att den ursprungliga frågeställningen, om läraren känner sig kompetent nog att sätta betyg, användes.

Lärare om sin undervisning

Drygt nio av tio lärare har i attitydundersökningar sedan 2003 angivit att de lyckas ganska eller mycket bra med att ge eleverna kunskaper i sitt/sina ämnen. Det finns inga skillnader mellan lärare baserat på tjänstgöring eller bakgrundsfaktorer.

Lärare i årskurs 1–3 samt 4–6 skattar sin egen förmåga att väcka intresse och engagemang hos eleverna högre än lärare i årskurs 7–9 samt gymnasieskolan.

En av tio lärare anser att de lyckas mycket bra med utgå från varje enskild elevs behov i lärandet och nästan sex av tio anser att de lyckas ganska bra. Det är ingen skillnad mellan lärare i grundskolans olika årskurser men lärare som tjänstgör i gymnasieskolans högskoleförberedande program anser sig inte lyckas lika bra som lärare inom yrkesprogrammen.

Det är åtta av tio lärare som anser att de lyckas ganska eller mycket bra med att förklara för eleverna vad de behöver lära sig enligt styrdokumentet. Den enda grupp som avviker från detta är lärare på gymnasieskolans introduktionsprogram där motsvarande grupp endast är fem av tio.

Tabell 1.3 "Hur tycker du att du lyckas med följande i ditt arbete med eleverna?" Andel lärare i procent som svarat "Ganska bra" eller "Mycket bra" år 2000–2015.

	2000	2003	2006	2009	2012	2015
Ge elever kunskaper i ditt/dina ämnen	89	93	95	96	93	95
Väcka intresse och engagemang hos eleverna	81	83	88	89	88	88
Utgå från varje enskild elevs behov i lärandet	56	62	70	73	66	67
Förklara för eleverna vad de enligt kursplanen ska lära sig i ditt/dina ämnen	-	-	75	77	74	79

Utveckla samarbetsförmåga, självförtroende och moral

Majoriteten av lärarna upplever att deras skolor lyckas i ganska eller mycket stor utsträckning med att utveckla olika förmågor hos eleverna. Dock uppger lärare på yrkesprogrammen i lägre omfattning (fem av tio) att deras skolor lyckas utveckla elevernas förmåga till kritiskt tänkande i ganska eller mycket stor utsträckning än vad lärare på högskoleförberedande program uppger (sju av tio). För lärarkåren som helhet har detta ökat sedan attitydundersökningen 2012, från drygt fem av tio till drygt sex av tio.

Det är tre fjärdedelar av alla lärare som anser att deras skola lyckas i ganska eller mycket stor utsträckning med att utveckla elevernas förmåga att samarbeta med andra samt att utveckla elevernas självförtroende. Andelen lärare

som anser att skolan lyckas utveckla elevernas förmåga att samarbeta i ganska eller mycket stor utsträckning har ökat från sju av tio 2012 till nästan åtta av tio 2015.

Sju av tio lärare anser dessutom att skolan lyckas i ganska eller mycket stor utsträckning med att utveckla elevernas förmåga att ta ställning i etiska och moraliska frågor. Även detta är en ökning sedan attitydundersökningen 2012, från sex av tio till nästan sju av tio.

Tabell 1.4 "I vilken utsträckning anser du att din skolenhet lyckas med följande?" Andel lärare i procent fördelade på respektive svarsalternativ.

	Ganska eller mycket stor utsträckning	Ganska eller mycket liten utsträckning
Utveckla elevernas förmåga att samarbeta med andra	77	3
Utveckla elevernas självförtroende	74	2
Utveckla elevernas förmåga att ta ställning i etiska och moraliska frågor	68	4
Utveckla elevernas förmåga till kritiskt tänkande	64	6

Kommentar: Andelen som har svarat "Varken stor eller liten" samt "Vet inte" redovisas inte.

Elever om sina lärares undervisning

Eleverna har fått besvara frågor om sina lärares förmåga att undervisa och att stimulera kunskapsutveckling. De är över lag positiva men det finns vissa ålders- och könsskillnader.

Nära nio av tio elever i årskurs 4–6 anser att alla eller de flesta av deras lärare undervisar bra. Det är dock en skillnad mellan elever i olika årskurser. Nästan hälften av eleverna i årskurs 4 anser att *alla* deras lärare undervisar bra. Elever i årskurs 5 och 6 ligger lägre med tre av tio respektive två av tio. Dock anser fler av eleverna i årskurs 5 och 6 att *de flesta* av deras lärare undervisar bra. Det är i denna grupp även skillnad mellan andelen flickor respektive pojkar som anser att alla lärare undervisar bra. Pojkarna är i högre utsträckning nöjda med alla sina lärares undervisning än flickorna.

Bland de äldre eleverna är det sju av tio som anser att alla eller de flesta lärarna undervisar bra. Inom denna grupp finns inga skillnader baserat på ålder, kön eller andra faktorer.

Drygt sex av tio elever i årskurs 7–9 och gymnasieskolan tycker att de flesta eller alla lärare ger dem utmaningar så att de hela tiden utvecklas. Det uppges dock i lägre utsträckning av flickor än av pojkar i årskurs 7–9. Däremot finns det i samma undersökningsgrupp inga könsskillnader gällande lärarnas förmåga att engagera och skapa intresse. Nästan sex av tio elever i årskurs 7–9 och

fem av tio elever i gymnasieskolan anger att alla eller de flesta av deras lärare har denna förmåga.

Sju av tio elever i årskurs 4 uppger att alla eller de flesta av deras lärare kan få dem att bli intresserade av ett ämne, sex av tio elever i årskurs 5 och endast fem av tio elever i årskurs 6 säger det samma. Det är färre flickor än pojkar som anser att alla deras lärare kan få dem intresserade av ett ämne.

Det finns inga förändringar sedan attitydundersökningen 2012 när det gäller dessa frågor.

Tabell 1.5 Andel elever i procent som har uppgivit respektive svarsalternativ på frågor om sina lärare. Fördelat på årskurs/skolform. Andel elever som svarat "Vet inte" redovisas inte.

	Tycker du att lärarna undervisar bra?			Ger lärarna dig nya utmaningar så att du hela tiden utvecklas?			Har lärarna förmåga att engagera dig och skapa intresse?*		
	Åk 4-6	Åk 7-9	Gy	Åk 4-6	Åk 7-9	Gy	Åk 4-6	Åk 7-9	Gy
Alla lärare	31	13	10	-	25	19	17	13	10
De flesta lärare	56	58	60	-	40	41	43	45	40
Ungefär hälften av lärarna	7	16	17	-	16	21	15	18	25
Några få lärare	4	12	12	-	13	14	16	20	22
Inga lärare	1	0	0	-	3	2	4	3	1

* De yngre eleverna fick besvara frågan "Kan lärarna få dig att bli intresserad av ett ämne?"

Lärares syn på styrdokumentet

I undersökningen tillfrågades lärarna vilken betydelse ett antal styrdokument har för deras arbete i skolan. Vid attitydundersökningen 2012 var läroplanen ny och man hade ännu inte genomfört ett fullt läsår utifrån den. Det framkom då att läroplanens betydelse hade ökat i förhållande till attitydundersökningen 2009. Vid attitydundersökningen 2015 ligger betydelsen av läroplanen fortfarande på samma höga nivå. De kvinnliga lärarna tenderar att, i högre utsträckning än de manliga, ange att läroplanen har mycket stor betydelse för deras arbete. Denna skillnad mellan kvinnliga och manliga lärare har funnits sedan attitydundersökningarnas start 1993. Betydelsen av de nationella kunskapskraven anses vara ganska eller mycket stor för nio av tio lärare. De kvinnliga lärarna anger i högre utsträckning än de manliga att kunskapskraven är av mycket stor betydelse.

Betydelsen av examensmål gäller endast lärare i gymnasieskolan. Dessa mål är utformade för varje enskilt nationellt program i sin helhet. Åtta av tio lärare anser att examensmålen har ganska eller mycket stor betydelse, oavsett om lärarna undervisar på yrkes- eller högskoleförberedande program.

Betydelsen av skolans arbetsplan har sjunkit sedan 2003, främst mellan 2009 och 2012 då kravet på en arbetsplan togs bort i den nya skollagen. Hälften av alla lärare uppger dock att den fortfarande har en stor eller mycket stor betydelse och dessutom en större betydelse för lärare i grundskolan (fem av tio) än för lärare i gymnasieskolan (fyra av tio).

Vid undersökningen 2012 tillkom två frågor. Den ena gällde betydelsen av skolans systematiska kvalitetsarbete. Fem av tio lärare anser 2015 att detta är av mycket eller ganska stor betydelse för deras arbete i skolan. De kvinnliga lärarna tillskriver det systematiska kvalitetsarbetet en större betydelse än vad de manliga lärarna gör.

Den andra frågan som var ny vid förra undersökningen var vilken betydelse skolans pedagogiska ledarskap har. Drygt hälften av lärarna anser att detta har mycket eller ganska stor betydelse. Det är fler lärare i grundskolan (två av tio) än i gymnasieskolan (en av tio) som anser att detta har en mycket stor betydelse. En liknande skillnad finns mellan hur många av de kvinnliga lärarna (två av tio) och de manliga lärarna (en av tio) som anser att det pedagogiska ledarskapet har mycket stor betydelse. Denna skillnad i uppfattning mellan dessa grupper fanns även vid förra undersökningen men har sedan dess minskat med fyra procentenheter i bägge fallen.

Tabell 1.6 "Vilken betydelse har följande för ditt arbete i skolan?" Andel lärare i procent som svarat "Ganska stor" eller "Mycket stor betydelse" år 1993–2015.

	1993	1997	2000	2003	2006	2009	2012	2015
Läroplanen*	84	86	83	84	86	87	95	96
Skolans arbetsplan	67	75	77	77	74	69	52	49
Nationella kunskapskrav**	-	79	87	87	87	89	88	88
Examensmål***	-	-	81	81	78	77	79	78
Skolans systematiska kvalitetsarbete	-	-	-	-	-	-	48	51
Skolans pedagogiska ledarskap	-	-	-	-	-	-	50	53

* Från och med 2012 innefattar läroplanen även kursplaner och ämnesplaner.

** Fram till och med 2009 ställdes frågan bara till lärare som huvudsakligen undervisar i årskurs 7–9 och i gymnasieskolan. 1997, 2000 och 2003 var frågeformuleringen betygskriterier, 2006 och 2009 nationella betygskriterier, 2012 var frågeformuleringen nationella betygskriterier/kunskapskrav.

*** Bara lärare i gymnasieskolan.

Lärares förtroende för skola och politiker

Sedan 2000 har lärare fått frågor kring sitt förtroende för olika skolformer, skolpolitiker och skolmyndigheter. Skolformerna grundskola och gymnasieskola hade som störst förtroende 2009 och har sedan dess sjunkit något. För grundskolan har hälften av lärarna mycket eller ganska stort förtroende. Förtroendet är större bland de lärare som själva undervisar i grundskolan (knappt sex av tio) och mindre bland lärare i gymnasieskolan (knappt tre av tio). De kvinnliga lärarna har större förtroende för grundskolan (drygt fem av tio) än de manliga lärarna har (drygt tre av tio).

Förtroendet för gymnasieskolan är över lag lägre än för grundskolan. Lärarna i gymnasieskolan har större förtroende för sin egen skolform, det är fyra av tio som uppger att de har ganska eller mycket stort förtroende för gymnasieskolan. Samtidigt uppger tre av tio lärare i grundskolan att de har ganska eller mycket stort förtroende för gymnasieskolan.

Lärares förtroende för skolpolitiker är lågt både på kommunal- och på riksnivå. Sex av tio lärare har ganska eller mycket litet förtroende för skolpolitiker på kommunal nivå samtidigt som endast sex procent har mycket eller ganska stort förtroende för denna grupp. Lärares förtroende för skolpolitiker på riksnivå är nästan lika lågt. Drygt fem av tio har ett ganska eller mycket litet förtroende för dem medan endast en av tio har ett mycket eller ganska stort förtroende för dem. Förtroendet för denna grupp har ökat något sedan den första undersökningen år 2000, då endast fyra procent hade mycket eller ganska stort förtroende för skolpolitiker på riksnivå. Ungefär tre av tio har varken stort eller litet förtroende för skolpolitiker, såväl på kommunal- som på riksnivå 2015.

De skolmyndigheter som lärarna tillfrågas om är Skolverket och Skolinspektionen. Fyra av tio lärare har ett mycket eller ganska stort förtroende för Skolverket. Förtroendet är som störst bland lärare i årskurs 1–6 och lägst hos lärarna i gymnasieskolan. Ungefär tre av tio lärare har mycket eller ganska stort förtroende för Skolinspektionen och den nivån har varit ungefär densamma sedan den första mätningen 2009 (Skolinspektionen bildades 2008).

Tabell 1.7 "Vilket förtroende har du för följande ...?" Andel lärare i procent som svarat att de har "Ganska stort förtroende" eller "Mycket stort förtroende" år 2000–2015.

	2000	2003	2006	2009	2012	2015
Grundskolan	53	60	53	59	48	48
Gymnasieskolan	39	43	40	45	37	36
Skolpolitiker på kommunal nivå	5	6	8	8	5	6
Skolpolitiker på riksnivå	4	8	9	14	9	11
Skolverket	15	21	28	39	35	40
Skolinspektionen	-	-	-	30	32	33

KAPITEL 2

Skolans arbetsätt

2. Skolans arbetssätt

Avsnittet redovisar elevernas och lärarnas syn på skolans arbetssätt, arbetstakt och hur eleverna informeras om hur det går för dem i skolan.

Äldre elever svarar i högre utsträckning än de yngre att lärarna är tydliga med att berätta hur det går för dem i olika ämnen. Många elever är nöjda med utvecklingssamtalen. En majoritet av lärarna anser att de lyckas bra med dessa samtal. Många lärare anser också att de lyckas bra med att förklara för eleverna vad som krävs för att få olika betyg.

Många elever tycker att arbetssätten i skolan varierar och att de kan arbeta i lagom takt. Ju äldre eleverna är desto mindre nöjda är de med arbetssätt och arbetstakt.

Elever om arbetssätt och arbetstakt

I skolan ska elever få pröva olika arbetssätt och arbetsformer. Elevernas inflytande över arbetssätt, arbetsformer och undervisningens innehåll ska öka med stigande ålder och mognad. Lärarna ska tillsammans med eleverna planera och utvärdera undervisningen. Genom till exempel utvecklingssamtal ska läraren främja elevernas kunskapsmässiga och sociala utveckling. Det är också viktigt att läraren utvärderar varje elevs kunskapsutveckling och redovisar denna för eleven och föräldrarna.¹⁰

Drygt sju av tio elever i årskurs 4–6 uppger att man arbetar på olika sätt med olika skoluppgifter, till exempel lyssnar på läraren, arbetar var för sig eller arbetar i grupp. Knappt åtta av tio elever tycker att de sätt som de arbetar på med olika skoluppgifter är bra.

Sju av tio elever i årskurs 4–6 anser att de, i de flesta eller alla ämnen, får arbeta i just den takt som passar dem bäst. Den andelen har sjunkit något jämfört med tidigare år.

10. Förordningen (SKOLFS 2010:37) om läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet.

Tabell 2.1 Andel elever i procent i årskurs 4–6 som svarat ”I de flesta ämnen” eller ”I alla ämnen” på nedanstående frågor år 2003–2015.

	2003	2006	2009	2012	2015
Arbetar ni på olika sätt med olika skoluppgifter (t.ex. lyssnar på läraren, arbetar var för sig, arbetar i grupp)	-	65	66	72	73
Är de sätt ni arbetar med olika skoluppgifter bra?	85	80	77	82	78
Kan du arbeta i den takt som passar dig?	81	82	80	80	72

Ungefär sju av tio elever i årskurs 7–9 och i gymnasieskolan anser att arbets-sätten varierar och att de kan arbeta i en takt som passar dem. Gymnasie-eleverna är något mindre nöjda än eleverna i årskurs 7–9 med både arbetssätt och arbetstakt. Resultaten har varit relativt stabila sedan 2012.

Pojkar i årskurs 7–9 och gymnasieskolan svarar i något större utsträckning (78 procent) än flickor (66 procent) att de kan arbeta i den takt som passar dem.

Tabell 2.2 Andel elever i årskurs 7–9 i procent som svarat ”I de flesta ämnen” eller ”I alla ämnen” på nedanstående frågor år 2000–2015.

	2000	2003	2006	2009	2012	2015
Tycker du att arbetssätten varierar?	-	-	78	80	71	71
Kan du arbeta i den takt som passar dig?	76	79	83	84	73	74

Tabell 2.3 Andel gymnasieelever i procent som svarat ”I de flesta ämnen” eller ”I alla ämnen” på nedanstående frågor år 2000–2015.

	2000	2003	2006	2009	2012	2015
Tycker du att arbetssätten varierar?	-	-	72	74	66	66
Kan du arbeta i den takt som passar dig?	65	71	74	77	66	71

Elever om återkoppling av kunskapsutveckling

Drygt hälften av eleverna i årskurs 4–6 pratar med sin lärare om hur det går för dem i de flesta eller i alla ämnen. Ungefär en fjärdedel av eleverna pratar med sin lärare om detta i bara några få eller inte i något ämne. Det är relativt vanligt att eleverna har svårt att svara på frågan och att de anger svarsalternativet ”vet inte”. Detta gäller 12 procent av eleverna.

Ungefär sju av tio elever i årskurs 7–9 och i gymnasieskolan tycker att de flesta eller alla lärare är tydliga med att berätta hur det går för dem i olika ämnen. Det finns emellertid skillnader mellan flickor och pojkar. Fler pojkar (åtta av tio) än flickor (sex av tio) tycker att lärarna är tydliga med hur det går för dem i olika ämnen. En av tio elever anser att några få eller inga lärare är tydliga med hur de klarar sig i olika ämnen.

Höstterminen 2012 infördes betyg i årkurs 6. I Attityder till skolan 2015 fick elever i årskurs 6 för första gången besvara frågor om sin syn på betyg. Sju av tio elever i årskurs 6 anser att de flesta eller alla lärare sätter rättvisa betyg. Samtidigt anser en av tio elever att bara några få eller inga lärare sätter rättvisa betyg. I årskurs 7–9 och gymnasieskolan tycker nästan åtta av tio elever att de flesta eller alla lärare sätter rättvisa betyg.

De yngre eleverna är över lag nöjda med sina utvecklingssamtal, tre av fyra elever tycker att utvecklingssamtalen fungerar bra. Samtidigt upplever fyra procent att de fungerar dåligt och fyra procent svarar att de inte vet.

Åtta av tio elever i årskurs 7–9 upplever att samtalen har varit ganska eller mycket bra, medan sju procent av eleverna svarar att de upplever att de var ganska eller mycket dåliga.

Lärare om återkoppling av elevernas kunskaper

De flesta lärare tycker att de lyckas bra med att förklara för eleverna vad som krävs för att få olika betyg. Tre fjärdedelar av de betygssättande lärarna tycker att de lyckas ganska eller mycket bra med att förklara detta för eleverna. Vid attitydundersökningen 2012 hade denna andel sjunkit men har nu inte fortsatt nedåt utan avstannat.

Många lärare tycker också att de lyckas bra med att sätta rättvisa betyg. Av alla betygssättande lärare upplever nästan nio av tio att de lyckas ganska eller mycket bra med att sätta rättvisa betyg.

En viktig del av lärarnas arbete är att tillsammans med eleverna samtala om deras kunskapsutveckling. En majoritet av lärarna (sju av tio) anser att de lyckas bra med dessa samtal. Andelen lärare som anser att de lyckas bra med detta har ökat något jämfört med 2012. Det finns inga skillnader mellan årskurser, skolformer eller hur lång yrkeserfarenhet lärarna har. Var fjärde lärare

svarar att de varken lyckas bra eller dåligt med samtalen, medan sju procent av lärarna anser att de lyckas dåligt.

Tabell 2.4 "Hur tycker du att du lyckas med följande i ditt arbete med eleverna?"
Andel lärare i procent som svarat "Ganska bra" eller "Mycket bra" år 2000–2015.

	2000	2003	2006	2009	2012	2015
Förklara för eleverna vad som krävs för att få olika betyg*	-	-	82	82	71	75**
Sätta rättvisa betyg	80	85	91	90	84	87***
Samtala om kunskapsutveckling	-	-	-	68	61	68

* År 2006 var formuleringen: Informera eleverna om vad de ska klara för att få olika betyg.

** 16 procent av lärarna har angett "ej aktuellt" och ingår inte i redovisningen.

*** 20 procent av lärarna har angett "ej aktuellt" och ingår inte i redovisningen.

Av alla lärare anser sex av tio att samarbetet med andra lärare om bedömningar och individuella utvecklingsplaner fungerar ganska eller mycket bra. Lärare som undervisar i årskurs 1–3 är mer positiva än de som undervisar i högre årskurser.

KAPITEL 3

Konsten att stödja alla

3. Konsten att stödja alla

I detta avsnitt avrapporteras de frågor till elever och lärare som rör möjligheten för elever att få hjälp, stöd och uppmuntran från sina lärare och lärares förutsättningar att kunna ge hjälp och stöd samt anpassa undervisningen utifrån de enskilda elevernas olika förutsättningar.

Andelen yngre elever som anser att lärarna ofta stödjer och uppmuntrar dem har minskat sedan attitydundersökningen 2012. Bland de yngre eleverna uppger pojkarna i högre utsträckning än flickorna att alla lärare är bra på att förklara.

Hos de äldre eleverna finns det också könsskillnader i upplevelsen av lärares stöd. Det är fler pojkar än flickor som anser att alla eller de flesta lärare tror på dem och deras förmåga att lära. Det är också fler pojkar som upplever att de får det stöd och den hjälp de behöver från alla eller de flesta av sina lärare. För de äldre eleverna är det fler flickor som uppger att inga eller endast några få lärare var bra på att förklara. Denna typ av könsskillnader fanns inte vid attitydundersökningen 2012.

Lärarnas skattning av elevernas möjlighet att erhålla särskilt stöd hade fram till 2009 en positiv utveckling men har vid de två senaste undersökningarna legat stilla. Inte ens hälften av lärarna anser att elevernas möjlighet till att erhålla särskilt stöd är bra. Lärarna är därtill kritiska till sina egna möjligheter att få stöd för att undervisa elever utifrån deras enskilda förutsättningar.¹¹

Elever om att få hjälp och uppmuntran

Av de yngre eleverna anger sju av tio att de ofta ber sin lärare om hjälp när de behöver det. Denna andel har varit den samma vid tidigare undersökningar med undantag för förra undersökningen då den var något lägre. Ju äldre eleverna är desto färre är det som uppger att de ber sin lärare om hjälp. Precis som vid tidigare undersökningar är det sju av tio elever som uppger att de ofta får hjälp från lärare när de behöver det.

Något färre anser att deras lärare ofta stödjer och uppmuntrar dem. I attitydundersökningen 2012 steg den andelen elever från fem till sex av tio och ligger nu kvar på samma nivå.

En mindre grupp (5 procent) brukar sällan eller aldrig be sin lärare om hjälp när de behöver det. En ungefär lika liten grupp anser att de sällan eller aldrig

11. Sedan juli 2014 har regleringen av stödinsatser i skolan tillåtit att extra anpassningar görs i klassrummet för en elev vid behov utan att detta kräver utredning om särskilt stöd. Det är alltså en mer avgränsad elevgrupp som enligt dagens regelverk är aktuella för särskilt stöd.

får hjälp av sin lärare när de behöver det. En något större grupp anser att deras lärare sällan eller aldrig stödjer och uppmuntrar dem.

Tabell 3.1 Andel elever i årskurs 4–6 i procent som har uppgivit respektive svarsalternativ på frågor om den lärare de oftast har.

	Ofta	Ibland	Sällan	Aldrig
Brukar du be din lärare om hjälp när du behöver det?	68	27	4	1
Brukar du få hjälp av din lärare när du behöver det?	71	25	3	1
Tycker du att din lärare stödjer och uppmuntrar dig?	56	35	6	2

Tre av fyra elever uppger att de flesta eller alla lärare tror på deras förmåga att lära samt ger dem det stöd och den hjälp de behöver i skolarbetet. Dock finns det en skillnad mellan flickor och pojkar. Pojkar uppger i större utsträckning att de flesta eller alla lärare tror på dem och deras förmåga att lära.

Fler elever uppger att endast några få eller ingen lärare tror på dem eller deras förmåga att lära jämfört med 2012. Ökningen återfinns i alla grupper men är störst bland eleverna i grundskolan.

Tre av fyra äldre elever anser att de flesta eller alla lärare ger dem det stöd och den hjälp som de behöver. Även när det gäller denna fråga går det att uttyda vissa könsskillnader, främst bland gymnasieeleverna, där männen i högre utsträckning än kvinnorna upplever sig få det stöd och den hjälp de behöver.

Tabell 3.2 Andel av de äldre eleverna i procent som har uppgivit respektive svarsalternativ på frågor om sina lärare. Fördelat på skolform.

	Tycker du att lärarna tror på dig och din förmåga att lära?		Ger lärarna dig det stöd och den hjälp du behöver i skolarbetet?	
	Åk 7–9	Gy	Åk 7–9	Gy
Alla lärare	40	34	37	32
De flesta lärare	35	40	39	40
Ungefär hälften av lärarna	10	13	13	15
Några få lärare	11	9	9	11
Inga lärare	1	1	2	2

Kommentar: Andel elever som svarat "Vet inte" redovisas inte.

Av de yngre eleverna är det åtta av tio som anser att alla eller de flesta av deras lärare är bra på att förklara när de inte förstår. Motsvarande andel för de äldre eleverna är sju av tio.

Andelen yngre elever som anser att alla lärare är bra på att förklara sjunker i takt med att eleverna blir äldre. Dock ökar andelen som anser att de flesta lärare är bra på att förklara. Detta mönster återfinns även med avseende på kön

och bakgrund. Pojkar anser i högre utsträckning att *alla* lärare är bra på att förklara medan flickor i högre utsträckning anser att *de flesta* lärare är bra på att förklara.

Elever med utländsk bakgrund anser i högre utsträckning att *alla* lärare är bra på att förklara medan elever med svensk bakgrund i högre utsträckning anser att *de flesta* lärare är bra på att förklara.

Pojkar i grundskolans årskurs 7–9 anser i högre utsträckning (åtta av tio) än flickorna (sex av tio) att alla eller de flesta lärare är bra på att förklara när de inte förstår. Samtidigt är det fler kvinnor i gymnasieskolan (16 procent) som anser att inga eller endast några få lärare är bra på att förklara när de inte förstår i jämförelse med männen (8 procent). Dessa könsskillnader fanns inte i attitydundersökningen 2012.

Tabell 3.3 Andel elever i procent som har uppgivit respektive svarsalternativ på frågan om lärarna är bra på att förklara när de inte förstår. Fördelat på årskurs/skolform.

	Åk 4–6	Åk 7–9	Gy
Alla lärare	34	26	21
De flesta lärare	48	45	47
Ungefär hälften av lärarna	9	18	19
Några få lärare	6	10	11
Inga lärare	1	2	1

Kommentar: Andel elever som svarat "Vet inte" redovisas inte.

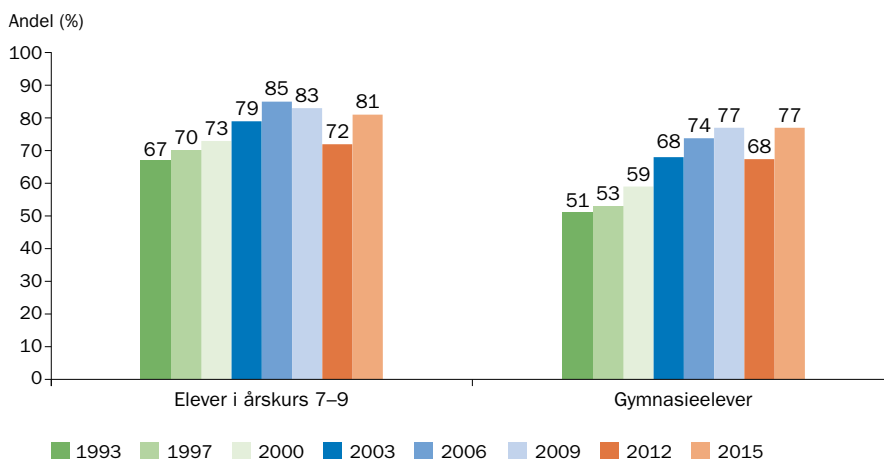
Stöd ur äldre elevers perspektiv

I undersökningen 2012 hade andelen elever som ansåg att det fanns mycket eller ganska bra möjligheter att få extra hjälp och stöd om man behövde det, sjunkit jämfört med tidigare. Vid denna undersökning har motsvarande andel stigit igen och är tillbaka på 2009 års nivå för de äldre eleverna som helhet.

Eleverna i årskurs 7–9 anser att möjligheterna till extra hjälp och stöd är bättre än eleverna i gymnasieskolan. Skillnaden är inte lika stor idag som när attitydundersökningarna startade 1993.

Det är fler pojkar än flickor i grundskolan som anser att möjligheterna att få extra hjälp och stöd är ganska eller mycket bra. Bland elever i gymnasieskolan är det fler kvinnor än män som anser att möjligheterna till extra hjälp och stöd är ganska eller mycket dåliga.

Diagram 3.1 Andel elever i procent som svarat att möjligheterna att få extra hjälp och stöd om det behövs är ganska eller mycket bra. Fördelat på skolform och undersökningsår. 1993–2015.

Anpassning till elevers olika förutsättningar enligt lärare

Drygt fyra av tio lärare anser att elevernas möjlighet att få särskilt stöd om det behövs är mycket eller ganska bra. Kommunalt anställda grundskollärare anger i lägre utsträckning än lärare anställda hos enskild huvudman att elevernas möjlighet till särskilt stöd är ganska eller mycket goda.

Grundskollärare anser i lägre utsträckning än lärare i gymnasieskolan att elevernas möjligheter att få särskilt stöd är ganska eller mycket goda.

Lärares och elevernas skattningar av elevers möjlighet att få särskilt stöd om det behövs hade en positiv utveckling till och med 2009. Vid attitydundersökningen 2012 avbröts den positiva utvecklingen och har sedan dess legat stilla. I och med införandet av möjligheten att i första hand införa extra anpassningar i klassrummet har gruppen som är aktuell för särskilt stöd blivit mer avgränsad. Detta gör att frågan om möjligheten att få särskilt stöd inte längre gäller exakt samma elevgrupp.

Tabell 3.4 "Vad tycker du om följande förutsättningar för din undervisning?"
Andel lärare i procent, år 1997–2015

Elevernas möjlighet att få särskilt stöd om det behövs*	1997	2000	2003	2006	2009	2012	2015
Ganska bra eller mycket bra	23	26	38	44	47	43	44
Ganska dåligt eller mycket dåligt	56	56	40	34	33	37	35

Andelen som svarat varken bra eller dåligt eller vet inte redovisas inte.

* 2009 och tidigare var formuleringen "extra stöd".

För att undervisa de grupper av elever som riskerar att inte nå kunskapskraven eller har olika behov och förutsättningar kan lärarna behöva stöd i olika former från skolan. Bland kommunalt anställda grundskollärare är det fler som anser att stödet till lärare är ganska eller mycket dåligt än som anser att stödet är ganska eller mycket bra. Det omvända gäller för grundskollärare anställda hos enskild huvudman.

För skolans tillgång till stöd för lärare att undervisa elever som riskerar att inte nå kunskapskraven verkar storleken på skolan spela roll. Bland lärare på skolor med färre än 200 elever är det fler som anser att tillgången på stöd för lärare är ganska eller mycket bra än bland lärare på skolor med fler än 500 elever.

Tabell 3.5 "Vad tycker du om skolans tillgång till...?" Andel lärare i procent som uppgett respektive svarsalternativ.

	Ganska eller mycket bra	Ganska eller mycket dåligt
... stöd till lärare för att undervisa alla elever utifrån deras olika behov och förutsättningar?	30	41
... stöd till lärare för att undervisa elever i behov av särskilt stöd?	28	44

Kommentar: Andelen som svarat "Varken bra eller dåligt" och "Vet inte" redovisas inte.

Skolan ansvarar för att elever i behov av särskilt stöd ska få detta men också för att elever som lätt når de kunskapskrav som ska uppnås ska få stimulans i skolarbetet. Nästan hälften av lärarna anser att deras skolor lyckas i ganska eller mycket stor utsträckning att ge särskilt stöd till elever med svårigheter. Det är färre, fyra av tio, som anser att deras skola i ganska eller mycket stor utsträckning lyckas stimulera särskilt duktiga elever.

Grundskollärare anställda hos enskild huvudman uppger i större utsträckning än kommunalt anställda att skolan har lyckats i ganska eller mycket stor utsträckning att ge eleverna särskilt stöd. Likaså uppger lärare i grundskolan som är anställda hos enskild huvudman i större utsträckning att skolan lyckas i ganska eller mycket stor utsträckning att ge extra stimulans till särskilt duktiga elever i jämförelse med lärare som är anställda hos kommunal huvudman.

Hälften av alla lärare uppger att deras skola lyckas med att ta tillvara elevers bakgrund och erfarenheter i ganska eller mycket stor utsträckning. En av tio anser att deras skola lyckas ganska eller mycket dåligt med detta. Fördelningen är den samma som vid attitydundersökningen 2012.

Tabell 3.6 "I vilken utsträckning anser du att din skola lyckas med följande?"
Andel lärare i procent som uppgett respektive svarsalternativ.

	Ganska stor eller mycket stor utsträckning	Ganska liten eller mycket liten utsträckning
Ge särskilt stöd till de elever som har svårigheter i skolarbetet	46	26
Ge extra stimulans till särskilt duktiga elever	38	26
Ta tillvara olika elevers bakgrund och erfarenheter	51	11

Kommentar: Andelen som svarat "I varken stor eller liten utsträckning" och "Vet inte" redovisas inte.

Lärare om stöd för att uppfylla skolans uppdrag

På skolorna finns utöver lärare andra personalkategorier som bidrar till att uppfylla skolans uppdrag. Det kan till exempel handla om elevvårdspersonal.¹² Tillgången till dessa organiseras på olika sätt och är i någon mån behovsstyrd. Därför har inte alla lärare regelbunden kontakt med den personalen. Det är sex av tio lärare som anser att tillgången till elevhälsopersonal är ganska eller mycket bra.

Fyra av tio lärare anser att tillgången på speciallärare eller specialpedagoger är ganska eller mycket bra. Det är nästan lika många som anser att tillgången är ganska eller mycket dålig. Dålig tillgång på speciallärare och specialpedagoger kan bidra till att elever inte får det stöd och de anpassningar som de behöver. I den öppna frågan i enkäten efterfrågar lärare såväl specialpedagoger som speciallärare.

En av fyra lärare som anser att tillgången på vikarier är mycket eller ganska bra. Dubbelt så många anser att tillgången är mycket eller ganska dålig. Tillgången uppges vara något bättre i grundskolan, från två av tio lärare i årskurs 1–3 till fyra av tio lärare i årskurs 7–9 som uppger att tillgången är ganska eller mycket bra. I gymnasieskolan uppger endast en av tio lärare detsamma.

12. Elevhälsan ska enligt skollagen omfatta medicinska, psykologiska, psykosociala och specialpedagogiska insatser och bestå av skolläkare, skolsköterska, psykolog och kurator. Det ska också finnas tillgång till personal med sådan kompetens att elevernas behov av specialpedagogiska insatser kan tillgodoses.

Det är fem av tio lärare som anser att tillgången till studie- och yrkesvägledare är bra. Den andel lärare som angett svaret "vet inte" är i huvudsak lärare i årskurs 1–3 samt 4–6 där eleverna inte alltid gör några aktiva val kring sin skolgång och därför inte rutinmässigt sätts i kontakt med sådan personal. I årskurs 7–9 är det däremot tre av fyra lärare som anser att tillgången är ganska eller mycket bra.

Det är fyra av tio lärare som uppger att tillgången till modersmålsundervisning är ganska eller mycket bra. Lärare i grundskolan är mest nöjda medan det endast är två av tio lärare på gymnasieskolans yrkesprogram som uppger att tillgången är mycket eller ganska bra. En av fyra lärare vet inte hur god tillgången på modersmålsundervisning är.

Studiehandledning på modersmål är en insats för de elever som behöver det. Fyra av tio lärare vet inte hur bra tillgången är.

Tabell 3.7 "Vad tycker du om skolans tillgång till ..."? Andel lärare i procent som har uppgivit respektive svarsalternativ på frågor om olika former av stöd för att uppfylla skolans uppdrag.

	Mycket bra	Ganska bra	Varken bra eller dåligt	Ganska dåligt	Mycket dåligt	Vet inte
... elevhälsopersonal	15	45	23	12	4	2
... speciallärare, specialpedagog	9	33	21	23	13	1
... vikarier	5	19	23	21	28	3
... studie- och yrkesvägledare	17	30	15	6	7	25
... modersmålsundervisning	11	28	20	9	7	26
... studiehandledning på modersmål	4	15	16	12	14	40

KAPITEL 4

Motivation och trivsel i skolan

4. Motivation och trivsel i skolan

Avsnittet redogör för elevers engagemang i sin skolgång, deras trivsel med andra elever, lärare och sitt skolarbete samt lärarnas trivsel och upplevelse av meningsfullhet i sitt arbete.

Många elever tycker att det är roligt att gå till skolan. Ju yngre eleverna är, desto roligare tycker de att det är att gå till skolan. De flesta elever bryr sig om skolarbetet. Störst engagemang visar de yngre eleverna. I gymnasieskolan är det framför allt kvinnorna som uppger att de engagerar sig väldigt mycket i skolarbetet.

Nästan alla lärare tycker att det känns meningsfullt att gå till jobbet. Trots det har fyra av tio lärare allvarligt övervägt att byta yrke under det senaste året. Ungefär nio av tio trivs bra i den skola de arbetar, med sina kollegor och med eleverna. Lärarna trivs sämre med skolledningen.

Bland de yngre eleverna svarar nio av tio att de aldrig är borta från skolan utan tillåtelse. Bland elever i årskurs 7–9 är denna andel något lägre och bland gymnasieeleverna är det ungefär fyra av tio som svarar att de aldrig är borta från skolan utan tillåtelse.

Skolan som en intressant och rolig plats att gå till

Ju yngre eleverna är desto roligare tycker de att det är i skolan. Bland de yngre eleverna upplever i genomsnitt tre av tio att det är roligt att gå till skolan varje dag. Fler elever i årskurs 4 tycker att det är roligt att gå till skolan varje dag jämfört med elever i årskurs 5 och 6 (fyra, tre respektive två av tio).

Bland de yngre eleverna är det fler elever med utländsk än med svensk bakgrund som tycker att det är roligt att gå till skolan varje dag (fyra av tio respektive en av fyra).

Det finns också elever som inte alls tycker att det är roligt att gå till skolan. Av de yngre eleverna svarar fem procent att det aldrig är roligt att gå till skolan. Ytterligare sju procent svarar att det inte ens är roligt att gå till skolan någon gång per månad.

Eleverna fick även besvara frågan om det man *gör* i skolan är roligt. Bland de yngre eleverna tycker var tredje att det man gör i skolan alltid eller ofta är roligt. Drygt hälften tycker att det man gör i skolan är roligt ibland. Eleverna ger ungefär samma svar på frågan om de tycker att det de gör i skolan är intressant.

Drygt var tionde yngre elev tycker att det de gör i skolan sällan eller aldrig är roligt, och den andelen ökar högre upp i årskurserna. I årskurs 4 tycker 7 procent att det sällan eller aldrig är roligt jämfört med 18 procent i årskurs 6.

Tabell 4.1 Andel elever i årskurs 4–6 i procent som har uppgivit respektive svarsalternativ, fördelat på årskurs.

	Alltid eller ofta			Ibland			Mer sällan			Aldrig		
	Åk 4	Åk 5	Åk 6	Åk 4	Åk 5	Åk 6	Åk 4	Åk 5	Åk 6	Åk 4	Åk 5	Åk 6
Tycker du att det du gör i skolan är roligt?	38	33	21	54	56	61	6	7	13	1	3	5
Tycker du att det du gör i skolan är intressant?	33	29	22	54	56	58	9	10	14	2	3	5

Kommentar: Andelen som svarat "Vet inte" redovisas inte.

De äldre eleverna har i likhet med de yngre svarat på om det är roligt att gå till skolan, men med en annan svarsskala. Sex av tio av de äldre eleverna anser att det oftast eller alltid är roligt att gå till skolan. En av tio anser att det sällan är roligt att gå till skolan och fem procent uppger att det aldrig är roligt att gå till skolan.

Däremot tycker sju av tio elever att det oftast eller alltid är meningsfullt. Det är åtta procent som tycker att det sällan känns meningsfullt och tre procent tycker att det aldrig är det.

I samtliga undersökningar sedan 1997 är det ungefär var tionde elev i årskurs 7–9 och gymnasieskolan som tycker att det sällan eller aldrig känns meningsfullt att gå till skolan.

Elevers engagemang

De flesta yngre elever bryr sig mycket om skolarbetet. Nästan nio av tio uppger att de bryr sig ganska mycket eller mycket om skolarbetet. Det är två procent som uppger att de bryr sig ganska eller mycket lite om skolarbetet.

Bland de äldre eleverna är det tre av fyra som uppger att de bryr sig om och engagerar sig ganska eller väldigt mycket i skolarbetet. Det är sju procent som uppger att de bryr sig och engagerar sig ganska eller väldigt lite i skolarbetet. Flickorna uppger ett större engagemang i skolarbetet än pojkarna.

Elever om otillåten frånvaro

Nio av tio av de yngre eleverna svarar att de aldrig är borta från skolan utan tillåtelse. Den andelen är oförändrad jämfört med tidigare år. Av de äldre eleverna är det drygt hälften som svarar att de aldrig är borta från skolan utan giltig frånvaro. Det är fler elever i årskurs 7–9 (sex av tio) än gymnasieskolan (fyra av tio) som uppger att de är aldrig borta från skolan utan giltig

frånvaro. Skillnaderna mellan grundskolans årskurs 7–9 och gymnasieskolan har funnits sedan 1993.

Elever om sin trivsel

En viktig del av kvaliteten i skolans miljö är hur man trivs med de människor man har omkring sig. Av eleverna i årskurs 4–6 anger fler än nio av tio att de trivs ganska eller mycket bra med andra elever. En procent trivs ganska eller mycket dåligt med andra elever.

Drygt nio av tio äldre elever uppger att de trivs ganska eller mycket bra med andra elever. Två procent svarar att de trivs ganska eller mycket dåligt med de andra eleverna.

Ungefär nio av tio av de yngre eleverna trivs ganska eller mycket bra med sina lärare. Av de yngre eleverna är det knappt fem av tio som trivs mycket bra med sina lärare och fyra av tio anger att de trivs ganska bra med sina lärare. Tre procent trivs ganska eller mycket dåligt med sina lärare.

Även bland de äldre eleverna trivs ungefär nio av tio ganska eller mycket bra med sina lärare. Fyra procent trivs ganska eller mycket dåligt med lärarna.

När det gäller skolarbetet trivs åtta av tio yngre elever ganska eller mycket bra. Tre procent uppger att de trivs ganska eller mycket dåligt med skolarbetet.

Tabell 4.2 Andel elever i årskurs 4–6 i procent som svarat att de trivs "Ganska bra" eller "Mycket bra" på följande frågor år 2003–2015.

	2003	2006	2009	2012	2015
Trivs bra med andra elever	85	91	94	93	91
Trivs bra med lärarna	82	85	86	88	86
Trivs bra med skolarbetet	71	82	83	85	81

Kommentar: År 2003 var svarsalternativet "Bra".

Av eleverna i årskurs 7–9 och gymnasieskolan uppger 75 procent att de trivs ganska eller mycket bra med skolarbetet. Elever i årskurs 7–9 trivs bättre med skolarbetet än elever i gymnasieskolan. Sex procent av eleverna svarar att de trivs ganska eller mycket dåligt med skolarbetet.

De äldre eleverna fick även besvara frågan om de trivs i skolan där de går. Drygt nio av tio elever i grundskolans årskurs 7–9 och i gymnasieskolan svarar att de trivs ganska eller mycket bra. Mer än hälften av eleverna uppger att de trivs mycket bra. Även om andelen som trivs är stor, är det en procent av de äldre eleverna som svarar att de trivs ganska eller mycket dåligt i sin skola.

Tabell 4.3 Andel elever i årskurs 7–9 och gymnasieskolan i procent som svarat att de trivs "Ganska bra" eller "Mycket bra" år 1993–2015.

	1993	1997	2000	2003	2006	2009	2012	2015
Trivs bra i sin skola	90	88	85	89	93	93	88	92
Trivs bra med andra elever	95	93	93	93	95	96	92	94
Trivs bra med lärarna	75	80	84	83	89	90	81	86
Trivs bra med skolarbetet	-	-	75	76	83	85	70	75

Drygt åtta av tio av de yngre eleverna tycker att rasterna är ganska eller mycket roliga. Fyra procent tycker att rasterna är ganska tråkiga och två procent som tycker att de är mycket tråkiga. Fler elever i årskurs 4 tycker att rasterna är roliga jämfört med elever i årskurs 6. Över lag tycker fler pojkar än flickor att rasterna är roliga.

Nio av tio äldre elever som trivs ganska eller mycket bra på raster och håltimmar. Det är många som svarar att de trivs mycket bra (sex av tio). Samtidigt finns det elever som inte trivs på raster och håltimmar (tre procent).

Lärare om sin trivsel

Många lärare trivs i sin skola. De flesta lärare (nästan nio av tio) trivs ganska eller mycket bra i den skola där de arbetar. Andelen lärare som trivs bra är högst i grundskolans lägre årskurser och lägst i gymnasieskolan. Sex procent av lärarna uppger att de trivs ganska eller mycket dåligt i skolan där de arbetar.

Allra bäst trivs lärarna med eleverna och kollegorna, vilket också tidigare undersökningar visar. Drygt nio av tio lärare trivs mycket eller ganska bra med sina kollegor och eleverna. Tre procent har svarat att de trivs ganska eller mycket dåligt med sina kollegor.

Lärarna trivs sämre med skolledningen. Ungefär två tredjedelar av lärarna trivs ganska eller mycket bra. Däremot uppger en femtedel att de trivs ganska eller mycket dåligt med skolledningen. Lärare i gymnasieskolan trivs sämre med skolledningen än lärare i grundskolan. Nästan tre av tio lärare i gymnasieskolan trivs mycket eller ganska dåligt med skolledningen. I grundskolan andelen hälften så stor. Skolledningen är något som ofta kommenteras i den öppna frågan i slutet av enkäten, både genom kritiska kommentarer och genom påpekande att en bra ledning eller rektor kan förbättra en verksamhet. En lärare i grundskolan skriver: "Vi har de senaste åren (2) fått ny rektor. Han har gjort att glädjen till att undervisa kommit tillbaka. Stressen finns inte längre. Vill till och med arbeta efter 65 års ålder. Han har betytt otroligt mycket för hela skolans verksamhet."

Tabell 4.4 "Hur trivs du ...?" Andel lärare i procent som svarat "Ganska bra" eller "Mycket bra" år 1993–2015.

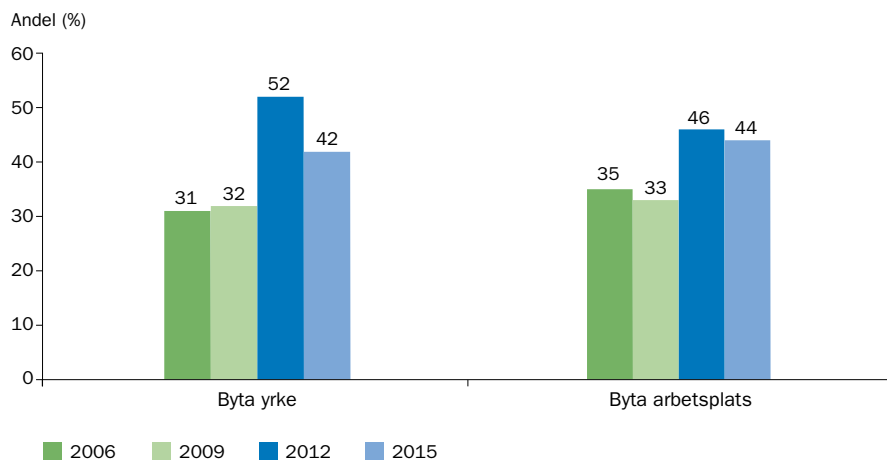
	1993	1997	2000	2003	2006	2009	2012	2015
... i skolan du arbetar i?	87	81	85	87	86	89	85	86
... med eleverna?	97	94	95	95	93	94	93	95
... med dina kollegor?	91	86	90	91	89	92	90	92
... med skolledningen?	68	56	64	68	64	67	57	65

Lärare om meningsfullhet med jobbet och att byta yrke

Många lärare känner att det är meningsfullt att gå till sitt arbete. Nio av tio lärare känner att det oftast eller alltid är meningsfullt att gå till jobbet. I övrigt är det sju procent som svarar att det då och då känns meningsfullt, medan två procent uppger svarsalternativet sällan.

Fyra av tio lärare uppger att de allvarligt har övervägt att byta yrke under det senaste året. En lika stor andel säger sig allvarligt ha övervägt att byta arbetsplats. Andelen som har övervägt att byta yrke har minskat sedan 2012 men ökat jämfört med 2006 och 2009.

Diagram 4.1. Andel lärare i procent som har svarat att de allvarligt övervägt att byta yrke respektive arbetsplats 2006–2015.

KAPITEL 5

Skolans miljö för lärande

5. Skolans miljö för lärande

Avsnittet redovisar hur elever och lärare upplever arbetsro, ljudnivåer, stämning i klassrummet samt klasstorlek. Lärare har även besvarat frågor om elevernas förkunskaper samt hur klasstorleken påverkar förutsättningarna för undervisning.

Grundskollärarna är mer nöjda med elevernas förkunskaper än gymnasielärarna. Lärare anställda hos enskild huvudman är mer nöjda med förkunskaperna än lärare anställda hos kommunal huvudman. Mest missnöjda är lärare i gymnasieskolans yrkesprogram.

Elevernas och lärarnas uppfattning om arbetsmiljön i skolan stämmer till stor del överens. På frågor om arbetsro eller ljudnivå är det genomgående cirka 20 procent av såväl yngre som äldre elever som anser att miljön är störande på alla eller de flesta lektionerna. Lärarna ger en något mer positiv bild av arbetsro och ljudnivån.

Majoriteten av såväl lärare som elever anser att klasserna är lagom stora. De som inte anser det tycker för det mesta att klasserna är för stora. Denna andel är större bland kommunalt anställda lärare samt lärare på de högskoleförberedande programmen i gymnasieskolan. Dessa lärarkategorier anser dessutom att klasstorleken i lägre utsträckning ger dem goda förutsättningar för undervisningen.

Eleverna om arbetsro på lektionerna

Hälften av de yngre eleverna uppger att det är lugnt i klassrummet på lektionerna *ibland*. Två av tio yngre elever uppger att det *alltid eller nästan alltid* är lugnt i klassrummet på lektionerna. Det är en liten grupp (tre procent) som uppger att det *aldrig* är lugnt och ytterligare två av tio som svarar att det *mer sällan* är lugnt i klassrummet. De äldre eleverna fick istället frågan om de blev störda av hög ljudnivå under lektionerna. Två av tio elever upplever att så är fallet på de flesta eller nästan alla lektioner. Sju av tio elever uppger att det endast är under några få eller inga lektioner som de störs av hög ljudnivå.

Av de yngre eleverna svarar tre av tio att de alltid eller nästan alltid har arbetsro på lektionerna. Sex av tio tycker att de har arbetsro ibland medan en av tio svarar att de aldrig eller mer sällan har arbetsro. Dessa andelar har legat stabilt sedan 2006 då frågan ställdes med dessa svarsalternativ för första gången. Av de äldre eleverna är det nästan sju av tio elever som svarar att de har arbetsro på de flesta eller nästan alla lektioner. Den andelen har också varit stabil sedan 2006 då frågan lades till i undersökningen. Det är något fler

pojkar än flickor som anser detta. Drygt en av tio äldre elever upplever att det under inga eller några få lektioner råder arbetsro i klassrummet.

Av de yngre eleverna är det nästan tre av tio som svarar att de mer sällan eller aldrig blir störda av andra elever på lektionerna. Hälften så många svarar att de alltid eller nästan alltid känner sig störda av andra elever på lektionerna. Detta är en ökning från attitydundersökningen 2012. Av de äldre eleverna uppger sex av tio att de bara blir störda av andra elever under några få eller nästan inga lektioner. Samtidigt uppger drygt två av tio att de blir störda av andra elever under nästan alla eller de flesta lektionerna.

De äldre eleverna har dessutom fått frågan om de tycker att det är en trevlig och positiv stämning på lektionerna. Det är åtta av tio elever som anser att det är det på de flesta eller nästan alla lektioner. I gymnasieskolan är det fler män än kvinnor som anser detta.

Bland de yngre eleverna är det en till två av tio som uppger att de har en arbetsmiljö där det inte finns förutsättningar att fokusera på sitt skolarbete utan att bli störd. Samtidigt är det två till tre av tio som anser att det alltid eller nästan alltid är en störningsfri miljö under lektionerna.

Tabell 5.1 Andel elever i årskurs 7–9 och gymnasieskolan samt lärare i procent, som uppgivit respektive svarsalternativ på frågor om hur det är på lektionerna.

	Nästan alla/de flesta lektioner			Ungefär hälften av lektionerna			Några få/nästan inga lektioner		
	Åk 7–9	Gy	Lärare	Åk 7–9	Gy	Lärare	Åk 7–9	Gy	Lärare
Är det en trevlig och positiv stämning?	80	86	93	10	9	7	10	5	1
Tycker du att du har arbetsro?	67	70	86	20	18	12	13	12	2
Känner du dig störd i ditt arbete av andra elever?	23	24	-	16	16	-	60	60	-
Är det en störande hög ljudnivå under lektionerna?	21	18	7	14	14	13	65	68	79

De äldre eleverna fick en fråga om hur många av deras lärare som de anser är bra på att skapa arbetsro. Sex av tio elever anser att alla eller de flesta av deras lärare är bra på att skapa arbetsro. Det är en ökning sedan attitydundersökningen 2012. Det är 15 procent som anser att inga eller bara några få lärare är bra på detta.

Lärare om arbetsro på lektionerna

Lärare blev också tillfrågade om hur de upplever arbetsron i sina klassrum. Nästan nio av tio upplever att det finns arbetsro på de flesta eller nästan alla lektioner. Denna andel ökar med antalet år i yrket. Lärare som har arbetat mer än 25 år upplever i högre utsträckning att det är arbetsro på de flesta eller nästan alla lektionerna jämfört med lärare med färre år i yrket.

Drygt nio av tio lärare upplever att det är en trevlig och positiv stämning på de flesta eller nästan alla lektioner. Åtta av tio lärare tycker att det på några få eller inga lektioner förekommer en störande hög ljudnivå. Resultatet var detsamma i undersökningen 2012.

Lärare om att ge elever goda kunskaper

Drygt åtta av tio lärare anser att den egna skolan lyckas i ganska eller mycket stor utsträckning med att ge eleverna goda ämneskunskaper. Detta resultat överensstämmer med föregående undersökning. Av dessa anser 22 procent att skolan lyckas i mycket stor utsträckning och det är en ökning jämfört med 2012. De kvinnliga lärarna uppger i större utsträckning än de manliga att skolan ger eleverna goda ämneskunskaper i ganska eller mycket stor utsträckning.

Kvinnliga lärare är mer nöjda med elevernas förkunskaper (fyra av tio) än de manliga lärarna (en av fyra). Av lärarna i grundskolan anser nästan hälften att förkunskaperna är ganska eller mycket goda, medan två av tio gymnasielärare anser detsamma. Dessa resultat överensstämmer med 2012 års undersökning. Det är fyra av tio kommunalt anställda lärare som anser att eleverna har ganska eller mycket goda förkunskaper. Av de lärare som är anställda hos en enskild huvudman är det sex av tio som anser att elevernas förkunskaper är ganska eller mycket goda. I gymnasieskolan finns det en skillnad mellan programtyperna. På de högskoleförberedande programmen är det knappt tre av tio som anser att eleverna har ganska eller mycket goda förkunskaper i jämförelse med sex procent bland lärarna på yrkesprogrammen.

Tabell 5.2 "Vad tycker du om följande förutsättningar för din undervisning – elevernas förkunskaper?" Andel lärare i procent som svarat "Ganska bra" eller "Mycket bra" respektive "Ganska dåligt" eller "Mycket dåligt". Fördelat på skolform, årskurs och typ av gymnasieprogram.

	Ganska bra eller mycket bra	Ganska dåligt eller mycket dåligt
Lärare årskurs 1–3	53	18
Lärare årskurs 4–6	47	20
Lärare årskurs 7–9	36	30
Lärare gymnasiet, högskoleförberedande program	26	48
Lärare gymnasiet, yrkesprogram	6	63

Kommentar: Andel som svarat "Varken bra eller dåligt" och "Vet inte" redovisas inte.

Uppfattningen om klasstorlek

Både elever och lärare har fått besvara frågor om klasstorlek. Eleverna har fått svara på om de anser att deras klass är för stor, lagom eller för liten. Åtta av tio yngre elever anser att klassen är lagom stor. Det är något fler av elever med utländsk bakgrund (åtta procent) än elever med svensk bakgrund (tre procent) som anser att klassen är för liten. Tolv procent av de yngre eleverna anser att klassen är för stor.

Av eleverna i årskurs 7–9 och gymnasieskolan anser drygt åtta av tio att klassen är lagom stor. Därtill är det drygt en av tio som anser att klassen är för stor. Bland gymnasieeleverna är uppfattningen om klasstorleken beroende av vilken typ av program de går. Det är vanligare bland elever på högskoleförberedande program att anse att klassen de oftast är i, är för stor (knappt två av tio) i jämförelse med elever på yrkesprogram (en av tio).

Lärarna besvarade dels frågan om klasstorleken är för liten, lagom eller för stor hos den klass de oftast undervisar i. De fick även svara på om klasstorleken ger dem goda förutsättningar för undervisningen. Bland lärarna är det över lag sex av tio som anser att klassen de oftast undervisar i är lagom stor. Nästan fyra av tio anser att den är för stor. Likaså är det sex av tio lärare som anser att storleken på klassen ger dem mycket eller ganska bra förutsättningar för deras undervisning.

Det finns vissa skillnader mellan olika lärargrupper. Lärare anställda på mindre skolor (färre än 200 elever) är mer nöjda med klasstorleken. Där anser tre av fyra lärare att klassen är lagom stor. Bland dessa lärare anser även tre av fyra lärare att storleken på klassen ger ganska eller mycket bra förutsättningar för undervisningen, vilket är fler än i de andra grupperna.

Kommunalt anställda grundskollärare anser i större utsträckning att klassen är för stor (nästan fyra av tio) än lärare anställda hos en enskild huvudman (drygt två av tio). Det är färre kommunalt anställda lärare (sex av tio) som anser att klasstorleken ger mycket eller ganska goda förutsättningar för undervisning än lärare anställda hos enskild huvudman (nästan åtta av tio).

Bland lärare i gymnasieskolan är det fem av tio lärare på de högskoleförberedande programmen som anser att klassen är för stor medan tre av tio lärare på yrkesprogrammen anser detsamma. På yrkesprogrammen anser sju av tio lärare att klasstorleken ger dem mycket eller ganska goda förutsättningar för undervisningen. Det är 15 procent som tycker att klasstorleken ger dem mycket eller ganska dåliga förutsättningar. På högskoleförberedande program anser fem av tio lärare att klasstorleken ger dem mycket eller ganska goda förutsättningar för undervisningen, vilket är färre än på yrkesprogrammen. Det är dessutom fyra av tio lärare på högskoleförberedande program som anser att klasstorleken ger dem mycket eller ganska dåliga förutsättningar för undervisningen. Det är fler än på yrkesprogrammen. Denna uppfattning om klasstorlek överensstämmer med attitydundersökningen 2012.

KAPITEL 6

Förväntningar, stress och nytta av studierna

6. Förväntningar, stress och nytta av studierna

I avsnittet redogörs för elevers upplevelse av vilka förväntningar och krav som ställs på dem utifrån skolan, föräldrar och dem själva. Dessutom redovisas både lärares och elevers uppfattning om stress kopplat till skolmiljön samt elevens fortsatta lärande.

Elever i årskurs 6 anser i lägre utsträckning än elever i högre årskurser att de tydligt får reda på vad de förväntas kunna i olika ämnen. Det har skett en ökning bland eleverna, främst bland flickorna, av hur många som anser att kraven som de ställer på sig själva och som ställs i skolan är för höga.

Flickorna är också de som uppger en betydligt högre stress jämfört med attitydundersökningen 2012. Det är främst läxor, prov och egna krav som ger upphov till denna stress. Lärarna uppger också en hög nivå av egen stress, främst till följd av att många elever behöver mer hjälp. Administration och dokumentation, som var de två huvudsakliga stressfaktorerna vid förra undersökningen, har backat.

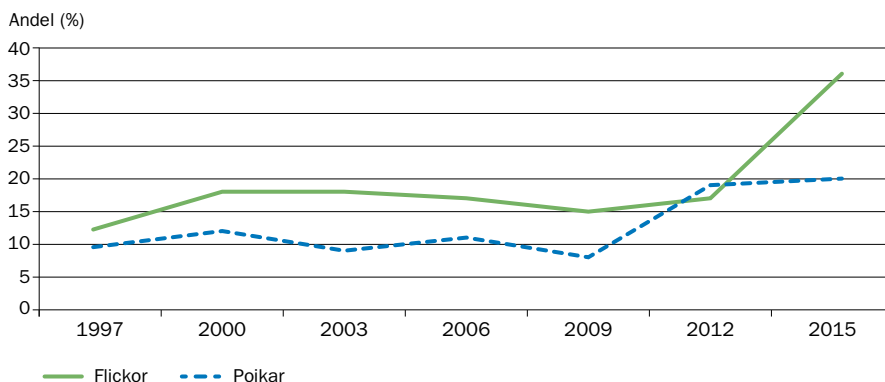
Elever om kraven och vad som förväntas av dem

De flesta elever i årskurs 4–6 tycker att kraven som ställs på dem är lagom höga. Tre av fyra elever tycker att kraven från lärare och föräldrar är lagom höga. Ungefär var tionde elev upplever att kraven är för höga och tre procent att kraven är för låga. Ju äldre eleverna är desto högre upplevs kraven. Tretton procent av eleverna i årskurs 6 anser att kraven från lärarna är för höga, medan motsvarande andel bland elever i årskurs 4 endast är fyra procent.

Högst krav ställer emellertid eleverna på sig själva och det gäller särskilt flickorna. Hälften av eleverna svarar att de ställer lagom höga krav på sig själva. Tre av tio anser att de ställer för höga krav på sig själva, medan knappt var tionde anser att de ställer för låga krav på sig själva.

Bland de äldre eleverna är det nästan sju av tio som tycker att kraven i skolan är lagom. Det är fyra procent som anser att de är för låga. Nästan var tredje elev anser att kraven i skolan är för höga. Andelen elever som anser att kraven är för höga har ökat successivt i de senaste undersökningarna, fler flickor än pojkar tycker att kraven är för höga.

Diagram 6.1 Andel äldre elever som anser att kraven som ställs på dem i skolan är för höga 1997–2015.

Åtta av tio av de äldre eleverna anser att de får veta i de flesta eller alla ämnen vad som är bestämt i kursplanen/ämnesplanen att de ska lära sig i grund- och gymnasieskolan.

Tabell 6.1 "Får du veta vad som är bestämt i kursplanen/ämnesplanen att du ska lära dig?" Andel äldre elever i procent, fördelat på skolform 2015.

	Åk 7-9	Gymnasieskolan	Totalt
I alla eller de flesta ämnen	76	83	79
I ungefär hälften av ämnena	12	11	11
I några få ämnen	10	5	8
Inte i något ämne	1	1	1

Kommentar: Andel som svarat "Vet inte" redovisas inte.

Tre av fyra äldre elever tycker att de tydligt får reda på vad som krävs för att få olika betyg i de flesta eller alla ämnen. Var tionde elev anser att de får reda på detta endast i några få eller inte i något ämne. I årets undersökning ställdes denna fråga för första gången även till elever i årskurs 6 och det visar sig att elever i årskurs 6 i mindre utsträckning än de äldre eleverna tycker att det är tydligt vad som krävs för att få olika betyg. Av eleverna i årskurs 6 tycker knappt sju av tio att de tydligt får reda på vad som krävs för att få olika betyg i de flesta eller alla ämnen.

Tabell 6.2 "Får du tydligt reda på vad som krävs för att få olika betyg?" Andel äldre elever i procent, fördelat på skolform.

	Åk 6	Åk 7-9	Gymnasieskolan
I de flesta eller alla ämnen	65	73	72
I ungefär hälften av ämnena	12	14	16
I några få ämnen	14	10	10
Inte i något ämne	4	1	2

Kommentar: Andel som svarat "Vet inte" redovisas inte.

Elever om stress

Stress bland elever blir allt vanligare. Av eleverna i årskurs 4–6 svarar två av tio att de känner sig stressade i skolan en till flera gånger i veckan eller varje dag. För årskurs 4 och 5 har ingen förändring skett sedan attitydundersökningen 2012. Bland eleverna i årskurs 6 har andelen som känner sig stressade varje dag ökat från tre till nio procent och andelen som känner sig stressade flera gånger i veckan har ökat från 14 till 22 procent. Andelen elever i årskurs 6 som aldrig känner sig stressade i skolan har halverats från 24 till 12 procent. Flickor känner sig i något högre grad stressade än vad pojkar gör.

Tabell 6.3 "Hur ofta känner du dig stressad i skolan?" Andel elever i årskurs 4–6 i procent år 2003–2015.

	Varje dag	En eller flera ggr i veckan	En eller flera ggr i månaden	Mer sällan	Aldrig	Vet inte
2003	4	13	28	25	21	8
2006	3	12	16	35	23	11
2009	3	10	20	35	23	9
2012	3	11	17	33	27	8
2015	6	16	17	32	21	8

Störst orsak till stress för elever i årskurs 4–6 är läxor, läxförhör och prov. Av de yngre eleverna känner sig nästan tre av tio stressade av läxor, läxförhör eller prov varje dag eller en till flera gånger i veckan. Eleverna i årskurs 6 anger en högre grad av stress än eleverna i årskurs 4.

Bland elever i årskurs 6 är betygen en lika stor stressorsak som läxor, läxförhör och prov. Var tredje elev i årskurs 6 känner sig stressad på grund av betyg, läxor, läxförhör och prov varje dag eller en till flera gånger i veckan. Flickor känner mer betygsstress än pojkar gör och elever med utländsk bakgrund känner mer betygsstress än elever med svensk bakgrund.

Tabell 6.4 "Hur ofta känner du dig stressad på grund av ...?" Andel elever i årskurs 4–6 i procent.

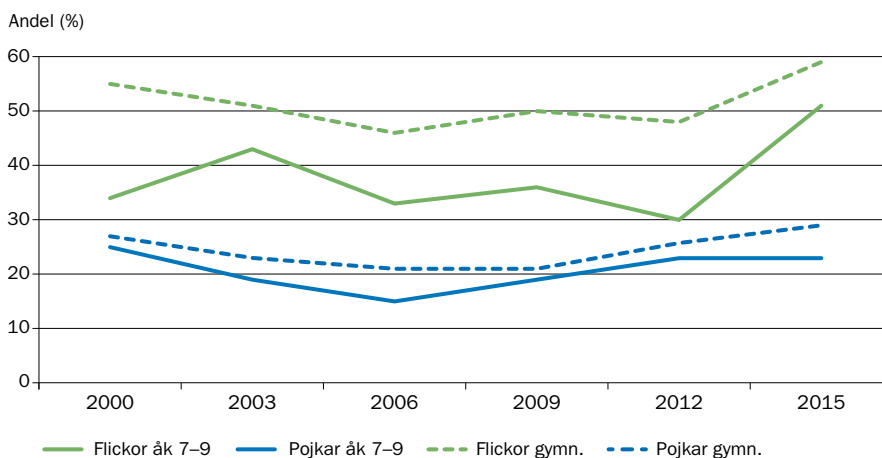
	Varje dag	En eller flera ggr i veckan	En eller flera ggr i månaden	Mer sällan	Aldrig	Vet inte
... läxor	8	20	17	29	22	4
... läxförhör eller prov	8	19	21	32	16	5
... för lite tid mellan lektionerna	7	10	8	21	46	8
... fritidsintressen/ fritidsaktiviteter	4	8	7	18	57	6
... betyg*	16	14	21	27	19	3

* Endast elever i årskurs 6 har besvarat frågan.

Allt fler av de äldre eleverna känner sig stressade i skolan. Fyra av tio elever svarar att de oftast eller alltid är stressade i skolan. Det är en ökning jämfört med 2012 då motsvarande andel var tre av tio. Eleverna i gymnasieskolan svarar i högre utsträckning att de är stressade än eleverna i årskurs 7–9.

Precis som i tidigare attitydundersökningar upplever flickor att de är stressade i större utsträckning än pojkar. I gymnasieskolan känner sig sex av tio kvinnor oftast eller alltid stressade i skolan jämfört med tre av tio män. På gymnasieskolans högskoleförberedande program är andelen elever som oftast eller alltid känner sig stressade högre (fem av tio) än på yrkesprogram (tre av tio).

Diagram 6.2. Andel äldre elever i procent som svarat att de oftast eller alltid känner sig stressade i skolan. Totalt och fördelat på skolform och kön år 2000–2015.

Läxor och hemuppgifter är den vanligaste orsaken till stress bland eleverna i årskurs 7–9 och i gymnasieskolan. Nästan sex av tio elever svarar att de känner sig stressade av detta minst en gång i veckan eller varje dag. Ungefär fyra av tio känner sig stressade över prov samt egna krav och förväntningar en gång i veckan eller oftare.

Elever med utländsk bakgrund är generellt inte mer stressade än elever med svensk bakgrund, men något fler känner sig stressade med anledning av betyg och/eller förväntningar från föräldrar.

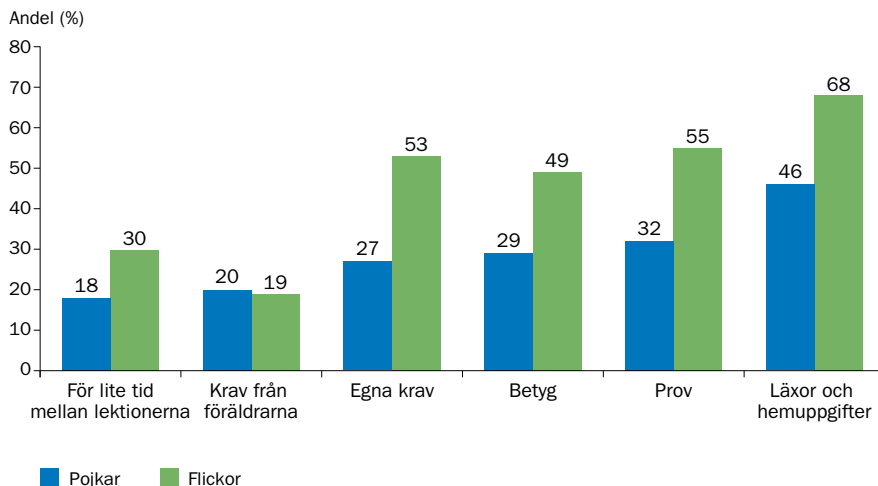
Det finns tydliga könsskillnader. Flickorna uppger att de känner sig mer stressade inom nästan alla områden, såväl läxor/hemuppgifter, egna krav, prov, betyg som tiden mellan lektionerna. Det enda område där flickor och pojkar uppger lika stor stress är stress med anledning av krav och förväntningar från föräldrarna.

Tabell 6.6 Andel elever i årskurs 7–9 och gymnasieskolan i procent, som uppgett respektive svarsalternativ för hur ofta de känner sig stressade på grund av...

	Varje dag	Minst en gång i veckan	Minst en gång i månaden	Mer sällan	Aldrig
... läxor/hemuppgifter	15	42	21	14	8
... prov	9	34	28	18	10
... betyg	17	22	21	25	15
... för lite tid mellan lektionerna	8	16	8	25	41
... egna krav och förväntningar när det gäller skolarbetet/skolprestationer	14	26	19	23	16
... krav och förväntningar från föräldrar när det gäller skolarbetet/skolprestationer	6	13	18	29	32
... att du vill passa in	5	6	9	27	51
... fritidsaktiviteter/fritidsintressen	5	12	13	24	44

Kommentar: Andel som svarat "Vet inte" redovisas inte.

Diagram 6.3 Andel elever i årskurs 7–9 och gymnasieskolan som svarar att de varje dag eller minst en gång i veckan känner sig stressade p.g.a. olika faktorer.

Lärare om stress

Det är vanligt att lärare känner sig stressade i skolan. Hälften av alla lärare känner sig alltid eller oftast stressade i skolan. Denna andel har stigit för varje attitydundersökning sedan 2006 men har denna gång stannat av, dock är detta inte en statistisk signifikant minskning.¹³ Kvinnliga lärare är mer stressade än manliga lärare, nästan sex av tio kvinnor respektive fyra av tio män känner sig oftast eller alltid stressade.

Tabell 6.7 Andel lärare i procent som svarat att de oftast eller alltid känner sig stressade i skolan. Totalt och fördelat på kön och skolform år 2003–2015.

	Totalt	Kvinnor	Män	Grundskolan	Gymnasieskolan
2003	47	51	39	49	41
2006	40	44	32	42	34
2009	45	50	34	48	36
2012	55	60	45	59	47
2015	50	56	38	52	45

Även lärarna har i enkäten fått ange vad de känner sig stressade av. Av de åtta alternativ som gavs i enkäten, är det alternativet ”Många elever behöver extra hjälp och stöd” som lärarna tycker är allra mest stressande. Tre av fyra lärare

13. Se kapitel 11 för förklaring av de statistiska begreppen.

tycker att detta är en orsak till stress. Jämfört med tidigare undersökningar tycker färre att administrativt arbete och dokumentation skapar stress. Nytt för 2015 års undersökning är frågan om föräldrakontakter, det är en av fem lärare som anser att detta är stressande. Det är vanligare att lärare är stressade över föräldrakontakter i grundskolan än i gymnasieskolan. Denna stressorsak är också vanligare ju kortare tid man har arbetat som lärare.

Tabell 6.8 Andel lärare i procent som känner sig stressade av följande anledningar år 2006–2015.

	2006	2009	2012	2015
För lite tid att planera undervisningen	50	57	68	64
Många elever behöver extra hjälp och stöd	61	67	66	73
Administrativt arbete	54	66	79	72
Dokumentation av elevernas kunskapsutveckling	55	65	76	65
Bedömning och ev. betygssättning	26	39	52	46
Möten, konferenser och planeringsdagar	54	56	55	49
För lite tid mellan lektioner	38	41	37	40
Föräldrakontakter	.	.	.	21

På en öppen fråga om vad annat som orsakade stress så pekar lärarna främst på en ökad arbetsbelastning till följd av arbetsuppgifter som ligger utöver deras egentliga uppdrag, såsom att täcka upp för frånvarande kollegor, administration, arrangera skoldisco eller försäljning av majblommor. Ett annat vanligt svar är att man stressas av hur skolledning eller skolpolitiker styr skolan, framför allt när beslut fattas som anses vara felaktiga eller orimliga att utföra. Det förekommer även att lärare anser sig behöva lägga så mycket tid på att få en rimlig arbetsro i klassrummet att tiden inte räcker till för den planerade undervisningen.

Äldre elever om nyttan med studier och fortsatt lärande

De flesta elever tror att de kommer att ha nytta av det de lär sig i skolan. Tre fjärdedelar av de äldre eleverna tror att de kommer att få ganska eller väldigt mycket nytta av det de lär sig i skolan. Ungefär en av tio tror sig få ganska eller väldigt lite nytta av detta.

Det är inte lika många elever som tycker att skolan ger dem lust att lära sig mer. Drygt hälften av de äldre eleverna anser att skolan i ganska eller väldigt stor utsträckning ger dem lust att lära mer. En av tio anser att skolan i väldigt liten utsträckning eller inte alls ger dem lust att lära mer.

Det är vanligare att elever med utländsk bakgrund tycker att skolan ger dem lust att lära mer (knappt sju av tio) än att elever med svensk bakgrund tycker så (drygt fem av tio).

Tabell 6.9 Andel elever i årskurs 7–9 och gymnasieskolan i procent om nyttan med studier.

	Väldigt mycket	Ganska mycket	Ganska lite	Väldigt lite/ inte alls
Hur mycket nytta tror du att du kommer att få av det du lär dig i skolan?	30	45	8	2
Ger skolan dig lust att lära dig mer?	14	41	13	9

Kommentar: Andel som svarat "Varken mycket eller lite" och "Vet inte" redovisas inte.

De flesta elever i årskurs 7–9 samt gymnasieskolan (åtta av tio) svarar att de absolut eller troligtvis kommer att läsa vidare på universitet eller högskola i framtiden. I likhet med resultaten från de tidigare undersökningarna är det vanligare att flickor än pojkar svarar att de kommer att läsa vidare vid universitet eller högskola i framtiden.

Elever med utländsk bakgrund svarar i högre utsträckning än elever med svensk bakgrund att de absolut eller troligtvis kommer att läsa vidare på universitet eller högskola. Elever vars föräldrar har högskoleutbildning tror i högre grad att de kommer att läsa vidare på universitet eller högskola jämfört med de elever vars föräldrar som har högst gymnasieutbildning. De elever vars föräldrar som har högst grundskoleutbildning tror också i högre grad att de kommer att läsa vidare på universitet eller högskola, denna grupp är förhållandevis liten och domineras av elever med utländsk bakgrund.

Bland gymnasieeleverna anger fler elever på högskoleförberedande program att de absolut eller troligtvis kommer att läsa vidare på högskola eller universitet (drygt nio av tio) jämfört med elever på yrkesprogram (knappt sex av tio). Med den nya skollagen infördes gymnasieexamen med en skillnad mellan de högskoleförberedande programmen och yrkesprogrammen. Det är endast examen från högskoleförberedande program som med automatik ger grundläggande behörighet till högskolestudier medan elever på yrkesprogram kan välja att läsa in denna behörighet inom ramen för sitt program om de så önskar. Av de elever som tog examen från ett yrkesprogram våren 2015¹⁴ var det fyra av tio som hade läst in den grundläggande behörigheten.¹⁵

14. Av 29 186 avgångselever (betygsatta i 2500 kurspoäng) från yrkesprogram var det 25 165 som tog examen, övriga erhöll ett studiebevis. Det var 10 185 elever som hade läst in den grundläggande behörigheten vilket motsvarar 35 procent av samtliga avgångselever eller 40,5 procent av de som tog examen.
15. Skolverket 2015, *PM – Betyg och studieresultat i gymnasieskolan 2014/15*.

Lärare om elevers fortsatta lärande

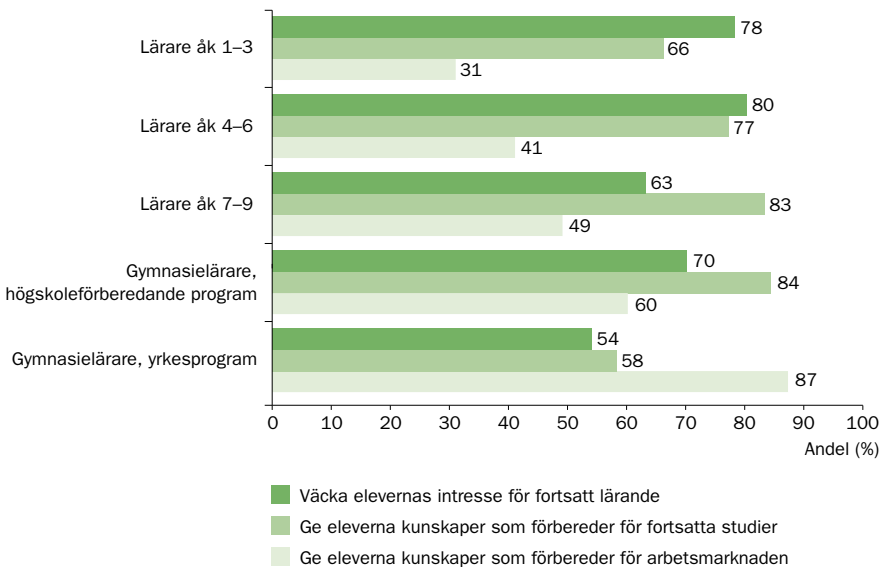
En majoritet av lärarna anser att skolan lyckas väcka elevernas intresse för fortsatt lärande. Sju av tio lärare tycker att deras skola lyckas väcka elevernas intresse för fortsatt lärande i mycket eller ganska stor utsträckning. Den andelen har ökat något jämfört med tidigare undersökningar.

Endast tre procent av lärarna anser att skolan i ganska eller mycket liten utsträckning lyckas väcka elevernas intresse för fortsatt lärande.

Tre av fyra lärare anser att den egna skolan lyckas ge eleverna kunskaper som förbereder för fortsatta studier. I gymnasieskolan är lärare som undervisar i högskoleförberedande program mest positiva. Drygt åtta av tio lärare på högskoleförberedande program anser att deras skola lyckas med detta. Motsvarande andel för lärare på yrkesprogram är sex av tio.

Hälften av alla lärare tycker att deras skola lyckas förbereda eleverna för arbetsmarknaden. Lärare på gymnasieskolans yrkesprogram anser i större utsträckning än lärare på högskoleförberedande program att deras skola lyckas ganska eller mycket bra med att förbereda eleverna för arbetsmarknaden (nio av tio respektive sex av tio).

Diagram 6.4 "I vilken utsträckning anser du att din skola lyckas med följande ...?" Andel lärare i procent som svarat att deras skola lyckas i ganska eller mycket stor utsträckning. Fördelat på skolform, årskurs och typ av gymnasieprogram.

KAPITEL 7

Inflytande och delaktighet

7. Inflytande och delaktighet

I detta avsnitt redovisas resultatet av frågor till elever och lärare rörande deras vilja och möjlighet att utöva inflytande.

De yngre eleverna upplever att de har mest inflytande över arbetssätten i skolan samt hur de ska ha det i klassrummet. De äldre eleverna anser att de har mest inflytande över vem de arbetar med och vilka arbetssätt de använder sig av. Läromedel är det som de äldre eleverna anser sig ha minst inflytande över men är det som lärarna anser sig ha störst inflytande över. Flickorna vill utöva inflytande i större utsträckning än pojkarna. Lärare i grundskolan uppger i större utsträckning än lärare i gymnasieskolan att deras skolor lyckas med att utveckla elevernas delaktighet och inflytande samt elevernas förmåga att planera och ta ansvar för sitt eget lärande.

Lärarnas eget inflytande och möjlighet att kunna kritisera förhållanden i skolan var i flera avseenden relaterat till skolans storlek. Lärare på mindre skolor (färre än 200 elever) uppger oftare att de kan påverka normer och regler, skolans resursanvändning, klasstorleken och kritisera förhållanden i skolan utan att det drabbar dem själva.

Yngre elever om att bli hörda och att utöva inflytande

Hälften av eleverna i årskurs 4–6 tycker att *alla* lärare lyssnar på dem när de har något att säga. Ytterligare en tredjedel tycker att *de flesta* lärarna lyssnar på dem. Sex av tio elever i årskurs 4 upplever att *alla* lärare lyssnar på dem när de har något att säga vilket är något mer än de andra eleverna. Det finns inga signifikanta skillnader sedan förra året.

Av de yngre eleverna är det sex av tio som anser att de ofta eller ibland får vara med och bestämma över hur man ska arbeta i skolan och även hur de ska ha det i klassrummet.

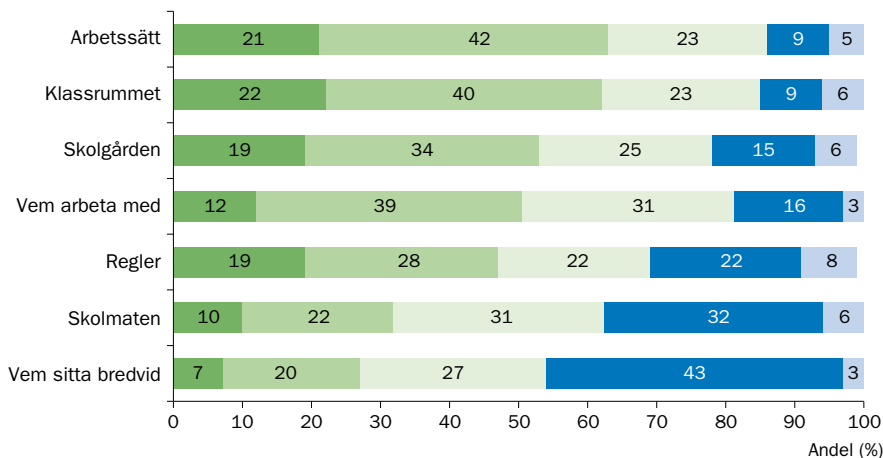
Fem av tio elever anser att de ofta eller ibland får vara med och bestämma över hur de ska ha det på skolgården, vem de ska arbeta tillsammans med i grupparbeten eller vilka regler som ska gälla i skolan.

Tre av tio anser att de ofta eller ibland får vara med och bestämma över skolmaten eller vem de ska sitta bredvid i klassrummet.

Elever i årskurs 4 anser i högre utsträckning än elever i årskurs 6 att de ofta får vara med och bestämma om hur man ska ha det på skolgården, vilka regler som ska gälla i skolan, hur man ska arbeta samt om skolmaten. Dessutom

anser elever med utländsk bakgrund i högre utsträckning än elever med svensk bakgrund att de ofta får vara med och bestämma om skolmaten och hur man ska ha det i klassrummet.

Diagram 7.1 Medbestämmande i skolan bland elever i årskurs 4–6. Andel elever i procent som får vara med och bestämma om nedanstående.

Vid förra attitydundersökningen hade andelen elever som ansåg att de ofta eller ibland fick vara med och bestämma ökat. Undantaget var frågorna om vem man sitter bredvid i klassrummet och vem man arbetar tillsammans med. Denna utveckling har i samtliga fall stagnerat eller backat något.

Tabell 7.1 Andel elever i grundskolan årskurs 4–6 i procent som anser sig få vara med och bestämma ibland eller ofta om följande år 2003–2015.

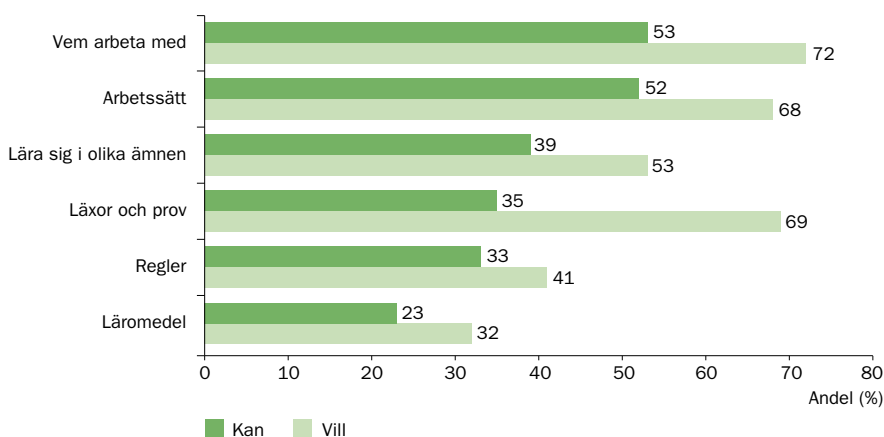
	2003	2006	2009	2012	2015
Skolmaten	23	26	31	33	32
Vem du ska sitta bredvid	42	45	32	32	27
Vem du ska arbeta med	-	65	60	54	51
Regler	-	45	43	49	47
Skolgården	45	48	47	54	53
Arbets sätt	59	63	65	64	63
Klassrummet	55	64	60	68	62

Äldre elever om sina möjligheter och vilja till inflytande

Över hälften av de äldre eleverna anser att de kan vara med och påverka vem de arbetar med och vilka arbetssätt de använder sig av. Fyra av tio elever uppger att de kan påverka vad de får lära sig i olika ämnen och en tredjedel av eleverna uppger att de kan påverka läxor och prov eller vilka regler som ska gälla på skolan. Endast två av tio säger sig kunna påverka vilka läromedel som används.

Det är genomgående fler elever som vill vara med och påverka än som uppger att de kan det. Ungefär sju av tio vill kunna påverka vem de arbetar med, vilka arbetssätt de använder sig av samt läxor och prov. Hälften av eleverna vill kunna påverka vad de får lära sig i olika ämnen. Fyra av tio vill kunna påverka vilka regler som gäller på skolan och tre av tio vill kunna påverka vilka läromedel som används. Differensen mellan viljan och möjligheten att påverka är förhållandevis jämn för samtliga frågor bortsett från läxor och prov där differensen mellan viljan och förmågan är betydligt större än för de andra frågorna. Det är dubbelt så många som vill påverka än som säger sig kunna påverka.

Diagram 7.2 Medbestämmande i skolan bland elever i årskurs 7–9 och gymnasieskolan. Andel elever i procent som svarat att de ganska eller väldigt mycket kan respektive vill vara med och bestämma.

Elevernas vilja att påverka var över lag som störst 2003 och de upplevde sin möjlighet att påverka som störst 2009. Sedan dess har såväl viljan att påverka som upplevelsen av inflytande minskat. Däremot har det upplevda inflytandet aldrig överstigit viljan att påverka.

Flickorna svarar i högre utsträckning än pojkarna att de vill kunna påverka vad de får lära sig i olika ämnen, reglerna i skolan samt läxor och prov. Där-
emot finns inga könsskillnader beträffande i vilken utsträckning man anser sig kunna utöva inflytande.

Tabell 7.2 Andel elever i årskurs 7–9 och gymnasieskolan i procent som vill respektive anser sig kunna vara med och bestämma ganska eller väldigt mycket om följande år 1993–2015.

		1993	1997	2000	2003	2006	2009	2012	2015
Vem du ska arbeta med	Kan	-	-	-	-	68	63	50	53
	Vill	-	-	-	-	78	76	73	72
Arbets sätt	Kan	42	60	58	57	58	60	49	52
	Vill	78	82	80	79	71	73	66	68
Läxor och prov	Kan	21	26	43	44	44	49	35	35
	Vill	68	67	70	76	72	73	68	69
Lära sig i olika ämnen	Kan	25	34	35	37	44	46	33	39
	Vill	65	72	73	72	60	62	53	53
Regler	Kan	15	21	19	24	33	40	31	33
	Vill	54	66	58	58	45	44	41	41
Läromedel	Kan	8	13	14	14	17	17	17	23
	Vill	62	43	48	49	30	30	32	32

Lärare om elevernas inflytande och delaktighet

Av lärarna är det knappt nio av tio som anser att de lyckas ganska eller mycket bra med att ta tillvara elevernas erfarenheter och synpunkter. Sex av tio lärare anser dessutom att deras skola lyckas utveckla elevernas delaktighet och inflytande i ganska eller mycket stor utsträckning. De kvinnliga lärarna anser i högre grad (nästan sju av tio) än de manliga lärarna (drygt fem av tio) att deras skolor lyckas i ganska eller mycket stor utsträckning med detta. Denna skillnad mellan kvinnliga och manliga lärare har återfunnits vid samtliga undersökningar sedan 2006 med undantag för 2009. Den generella nivån har hela tiden legat stabilt. Lärarna i årskurs 1–3 och 4–6 i grundskolan (sju av tio) anser att deras skolor i högre grad lyckas ganska eller mycket bra med detta än lärarna i årskurs 7–9 samt gymnasieskolan (drygt fem av tio).

Av lärarna är det sex av tio som anser att deras skola lyckas i ganska eller mycket stor utsträckning med att utveckla elevernas förmåga att planera och ta ansvar för sitt eget lärande. Lärare i grundskolan anser det i större utsträckning än lärare i gymnasieskolan (drygt sex av tio respektive fem av tio) och kvinnliga lärare anser detta i större utsträckning än manliga lärare (sex av tio respektive fem av tio).

Lärare om det egna inflytandet

Läromedel är den fråga där lärarna uppger det största inflytandet. Det är nio av tio lärare som anser att de kan påverka vilka läromedel som ska användas, ganska eller väldigt mycket.

Nästan tre fjärdedelar av alla lärare anser att de kan bestämma ganska eller väldigt mycket när det kommer till skolans normer och regler. Lärare i grundskolan upplever ett större inflytande. Nästan åtta av tio anger att de kan påverka normer och regler ganska eller väldigt mycket, jämfört med lärare i gymnasieskolan (sex av tio). Lärare på skolor med färre än 200 elever anser i större utsträckning än andra att de kan påverka normer och regler ganska eller väldigt mycket.

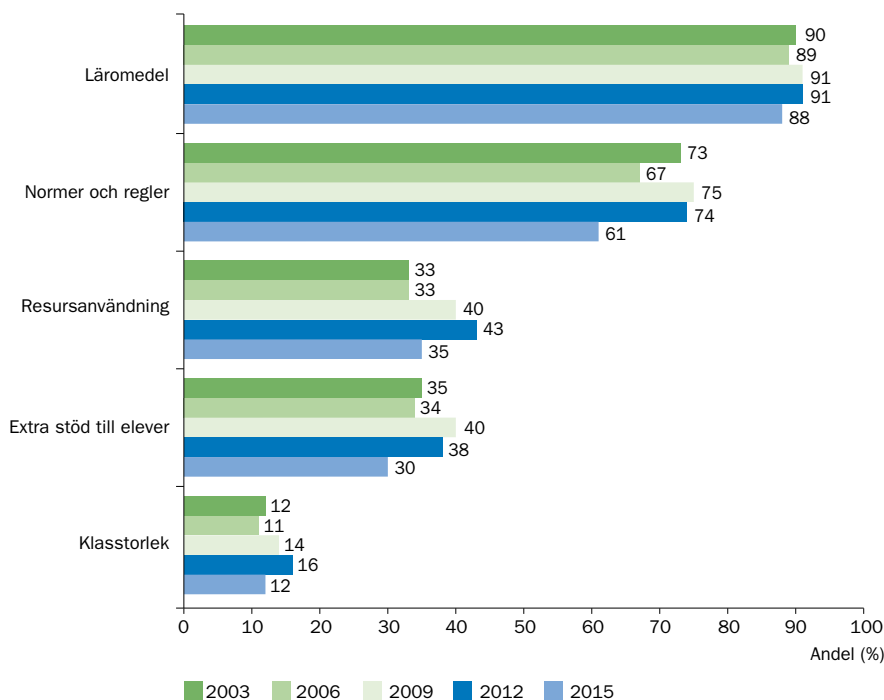
En tredjedel av lärarna uppger att de kan bestämma ganska eller väldigt mycket över skolans resursanvändning. Återigen är det lärare på skolor med färre än 200 elever (fyra av tio) som uppger att de kan påverka i högre utsträckning än lärare på större skolor (tre av tio).

Nästan fyra av tio lärare anser sig kunna vara med och bestämma över elevernas möjligheter att få särskilt stöd i ganska eller mycket stor utsträckning. För lärarna i grundskolan var det skillnad mellan lärare anställda hos en enskild huvudman och kommunal huvudman. Fem av tio av de förstnämnda anser sig kunna bestämma ganska eller väldigt mycket medan tre av tio kommunalt anställda anser detsamma. Denna skillnad mellan anställda hos enskild eller kommunal huvudman finns inte bland lärarna i gymnasieskolan.

Klasstorlek är det som lärarna anser sig kunna påverka minst. Bara en av tio anser att de kan påverka klasstorleken ganska eller väldigt mycket. Lärare på mindre skolor (färre än 200 elever) upplever sig kunna påverka detta i större utsträckning (två av tio) än andra lärare. Var fjärde lärare i grundskolan, anställd hos enskild huvudman upplever sig kunna påverka klasstorleken, vilket är fler än lärare anställda hos kommunal huvudman (en av tio).

Även lärarna skattade sitt inflytande som högst under åren 2006 till 2009 för att sedan skatta det signifikant lägre vid attitydundersökningen 2012. Vissa frågor visar en svag återgång 2015 men det krävs ytterligare uppföljningar för att se åt vilket håll utvecklingen går.

Diagram 7.3 Lärarnas inflytande i skolan. Andel lärare i procent som svarat att de ganska mycket eller väldigt mycket kan vara med och bestämma fördelat på undersökningsår 2003–2015.

En ny fråga i attitydundersökningen 2015 var vilken möjlighet lärare har att påverka schemat. Fyra av tio lärare anser att de kan vara med och bestämma ganska eller väldigt mycket när det gäller schemat. Störst inflytande över schemat uppger lärare i årskurs 1–3 i grundskolan (sex av tio) och det minsta inflytandet uppger lärare i årskurs 7–9 (två av tio). Mer än hälften av lärarna i årskurs 7–9 uppger att de kan vara med och bestämma mycket lite gällande schemat. I gymnasieskolan är det tre av tio lärare som uppger att de kan vara med och bestämma ganska eller väldigt mycket över schemat.

Lärare om att kunna kritisera förhållanden i skolan

Det är en majoritet av lärarna, sex av tio, som anser att påståendet ”Skolledningen är öppen för kritiska synpunkter från lärarna” stämmer ganska eller mycket bra. Men det är nästan fyra av tio lärare som anser att samma påstående stämmer ganska eller mycket dåligt. Lärare på skolor med fler än 500 elever uppger i högre utsträckning att detta stämmer ganska eller mycket

dåligt (nästan fem av tio) än lärare i skolor med färre än 200 elever (tre av tio). Likaså uppger lärare i gymnasieskolan att detta stämmer ganska eller mycket dåligt i högre utsträckning (fyra av tio) än lärare i grundskolan (tre av tio).

Sex av tio lärare anser att påståendet ”Du kan kritisera förhållanden i skolan utan att det drabbar dig själv” stämmer ganska eller mycket bra. Däremot anser tre av tio att samma påstående stämmer ganska eller mycket dåligt. Lärarna i gymnasieskolan anser i högre utsträckning att påståendet stämmer ganska eller mycket dåligt (nästan fyra av tio) i jämförelse med lärare i grundskolan (en av fyra). Lärarna på de största skolorna, med fler än 500 elever, anser att påståendet stämmer ganska eller mycket dåligt i större utsträckning (fyra av tio) än lärarna på de minsta skolorna, med färre än 200 elever (två av tio).

Lärarnas upplevelse av möjligheter att kritisera förhållanden i skolan har inte förändrats för gruppen i sin helhet sedan frågorna infördes i undersökningen. Däremot har det uppstått en statistisk skillnad mellan lärarna i grund- respektive gymnasieskolan 2015. Lärarna i gymnasieskolan upplever idag att det är svårare att kritisera förhållanden i skolan än vad lärarna i grundskolan gör.

KAPITEL 8

Trygghet, trivsel och likabehandling

8. Trygghet, trivsel och likabehandling

Detta avsnitt handlar om hur eleverna upplever trygghet och rädsla i skolan samt om de kan vända sig till någon vuxen i skolan. Avsnittet tar även upp hur elever och lärare uppfattar skolans arbete för att förebygga mobbning och kränkande behandling samt hur rättvis och likvärdig man upplever att skolan är.

Svaren från både elever och lärare tyder på att det har skett en positiv utveckling när det gäller skolans arbete med att motverka mobbning och kränkande behandling. Den positiva utvecklingen har varit störst i gymnasieskolan där man vid den första attitydundersökningen 1993 startade på en betydligt lägre nivå än grundskolan. I årskurs 4–6 anser hälften av eleverna att lärare och elever oftast eller alltid hjälps åt att se till att ingen blir mobbad eller illa behandlad på den egna skolan. Bland de äldre eleverna är det tre fjärdedelar som upplever att deras skola arbetar aktivt för att motverka mobbning och annan kränkande behandling.

De flesta (nio av tio) elever i årskurs 4–6 tycker att de kan prata med någon av sina lärare om de får problem som har med skolan att göra. Sju av tio elever i årskurs 7–9 och gymnasieskolan tycker att det skulle vara ganska eller väldigt lätt att vända sig till någon vuxen på skolan, om de skulle ha problem som har med skolan att göra.

Många elever känner sig alltid trygga i skolan, men det finns en grupp som bara ibland eller aldrig känner sig trygga. Det är de yngre eleverna som känner sig minst trygga och mest rädda.

Elever om trygghet och rädsla i skolan

Elever får aldrig utsättas för diskriminering, trakasserier eller annan kränkande behandling i skolan. Skolan ska bedriva ett målinriktat arbete för att dels främja lika rättigheter och möjligheter, dels förebygga och förhindra trakasserier och kränkande behandling.¹⁶

De flesta elever känner sig trygga i skolan. Av de yngre eleverna känner sig åtta av tio oftast eller alltid trygga i skolan. Andelen är oförändrad jämfört med tidigare undersökningar. En av tio av de yngre eleverna uppger att de bara ibland känner sig trygga i skolan, tre procent att det är än mer sällan och en procent att de aldrig känner sig trygga i skolan.

16. Skolverket 2012, *Allmänna råd för arbetet mot diskriminering och kränkande behandling*.

Av de äldre eleverna uppger nästan alla att de oftast eller alltid känner sig trygga i skolan. Det förekommer inga signifikanta skillnader mellan flickor och pojkar.

Sju av tio elever i årskurs 4–6 svarar att de aldrig är rädda i skolan. Det är samma andel som i tidigare undersökningar. Åtta procent av eleverna känner sig rädda i skolan någon gång per månad eller mer. Flickor är mer rädda än pojkar.

Av de äldre eleverna svarar drygt åtta av tio att de aldrig är rädda i skolan. Det är två procent av de äldre eleverna som uppger att de oftast eller alltid känner sig rädda i skolan.

Äldre elever och lärare om bemötandet i skolan

Ett annat mått på den sociala miljön i skolan är om man bemöter varandra med respekt. Nästan nio av tio av de äldre eleverna tycker att man bemöter varandra respektfullt på den egna skolan. En av tio tycker att det stämmer ganska dåligt och två procent svarar att det stämmer mycket dåligt. Fler grundskoleelever än gymnasieelever uppger att det stämmer ganska eller mycket dåligt (femton procent jämfört med sju procent).

Drygt åtta av tio lärare tycker att eleverna bemöter varandra med respekt. De allra flesta lärare (drygt nio av tio) menar att de själva för det mesta bemöts med respekt av eleverna, ett förhållande som har varit stabilt sedan 1997. Nio av tio lärare anser att föräldrar för det mesta bemöter dem med respekt och nästan tio av tio tycker att de blir bemötta med respekt från kollegor.

Elever om att kunna vända sig till någon vuxen i skolan

Om eleverna i årskurs 4–6 får problem som har med skolan att göra upplever nio av tio att de kan prata med åtminstone någon av sina lärare. Andelen har varit oförändrad sedan 2006 då frågan ställdes för första gången. Fyra procent anger att de inte kan vända sig till någon lärare och ytterligare sju procent svarar att de inte vet.

Av de äldre eleverna upplever sju av tio att de skulle ha ganska eller mycket lätt att vända sig till någon av sina lärare om de får problem som har med skolan att göra. En av tio av de äldre eleverna anser att det skulle vara ganska eller mycket svårt att vända sig till någon av sina lärare om de får problem som har med skolan att göra.

Två av tre äldre elever svarar att de skulle ha mycket eller ganska lätt att vända sig till elevhälsopersonal, till exempel skolsköterska eller skolkurator, om de får problem som har med skolan att göra. Drygt en av tio upplever att

det skulle vara ganska eller mycket svårt för dem att vända sig till elevhälso-personal.

Hälften av de äldre eleverna anser att de ganska eller mycket lätt kan vända sig till en annan vuxen i skolan om de får problem som har med skolan att göra. I frågan hade eleverna möjlighet att fylla i vilken annan vuxen person de känner att de kan vända sig till. Utöver de redan nämnda var ett vanligt svar rektor eller föräldrar men vissa elever uppger även att de kan vända sig till vaktmästare, administratörer eller bespisningspersonal, personalgrupper vars huvudsakliga uppgift inte är undervisning eller omsorg om eleverna.

Tabell 8.1 "Om du får problem som har med skolan att göra – hur lätt eller svårt skulle du ha att vända dig till någon vuxen i skolan?" Andel äldre elever i procent som svarat "Ganska lätt" eller "Mycket lätt", fördelat på skolform år 1993–2015.

	1993	1997	2000	2003	2006	2009	2012	2015
Elever i årskurs 7–9								
Någon av dina lärare	50	64	71	76	78	74	69	69
Elevhälsopersonal*	67	73	69	75	73	69	63	65
Gymnasieelever								
Någon av dina lärare	51	65	69	82	81	84	73	73
Elevhälsopersonal*	61	67	69	75	72	69	63	68

* Elevvårdspersonal efterfrågades fram till 2009, vilket innebär att specialpedagoger och lärare med specialpedagogisk kompetens inte tidigare ingick.

Skolans arbete för att motverka kränkningar

Av eleverna i årskurs 4–6 anser hälften att lärare och elever oftast eller alltid hjälps åt att se till att ingen blir mobbad eller illa behandlad på den egna skolan.¹⁷ De allra yngsta eleverna har den mest positiva bilden. I årskurs 4 är det sex av tio elever och i årskurs 6 är det nästan fyra av tio elever som upplever att lärare och elever oftast eller alltid hjälps åt med att motverka mobbning. En inte obetydlig andel (15 procent) svarar att dessa insatser mer sällan eller aldrig förekommer på deras skola.

Tre fjärdedelar av de äldre eleverna upplever att deras skola arbetar aktivt för att motverka mobbning och annan kränkande behandling. Svaren visar på en positiv utveckling mellan 1993 och 2003. I senare undersökningar finns inga signifikanta skillnader mellan åren. Nästan två av tio äldre elever anser att det stämmer ganska eller mycket dåligt att skolan arbetar aktivt med frågan.

17. Med kränkning avses att ett barns eller elevs värdighet kränks. Se Skolverket 2012, *Allmänna råd för arbetet mot diskriminering och kränkande behandling*.

I gymnasieskolan har andelen elever som anser att skolan arbetar aktivt för att förhindra mobbning ökat från knappa fyra av tio 1993 till tre fjärdedelar 2015. Även betydligt fler av eleverna i årskurs 7–9 upplever att skolan arbetar för att förhindra mobbning 2015 (åtta av tio) i jämförelse med 1990-talet, då bara två tredjedelar instämde i påståendet.

Tabell 8.2 "På skolan arbetar man aktivt för att motverka mobbning och annan kränkande behandling". Andel äldre elever i procent som svarat att påståendet stämmer "Ganska bra" eller "Mycket bra" år 1993–2015.*

	1993	1997	2000	2003	2006	2009	2012	2015
Elever i årskurs 7–9	62	66	71	82	85	83	76	78
Gymnasieskolan	37	37	46	67	72	74	72	75
Totalt	50	52	59	75	79	78	74	76

* Före 2006 var svarsalternativet "Instämmer" och påståendet löd: "Min skola gör mycket för att förhindra mobbning och annan kränkande behandling."

Många lärare tycker att de har tillräcklig kunskap och kompetens för att aktivt kunna motverka mobbning och annan kränkande behandling. Av hela lärargruppen tycker nästan åtta av tio att de har det.

Ju fler år i yrket lärare har, desto vanligare är det att de anser sig ha tillräcklig kunskap och kompetens för att aktivt kunna motverka mobbning och annan kränkande behandling. Av lärare med 26 eller fler undervisningsår anser sig nio av tio ha tillräcklig kunskap och kompetens i frågan, medan sju av tio lärare med 10 eller färre undervisningsår anser detta.

Drygt nio av tio lärare tycker att deras skola arbetar aktivt för att förhindra mobbning och annan kränkande behandling. Andelen har successivt ökat sedan 1993, då två av tre lärare tyckte det. Det är sju procent som svarar att det stämmer ganska eller mycket dåligt.

Frågan om skolans arbete med att motverka mobbning och kränkande behandling har ställts i alla Skolverkets attitydundersökningar, och svaren från både elever och lärare visar på en positiv utveckling över en längre tid.

Tabell 8.3 "På skolan arbetar man aktivt för att motverka mobbning och annan kränkande behandling". Andel lärare i procent som svarat att påståendet stämmer "Ganska bra" eller "Mycket bra" år 1993–2015.*

	1993	1997	2000	2003	2006	2009	2012	2015
Grundskollärare	75	79	85	84	93	93	91	93
Gymnasielärare	38	45	61	66	80	85	80	88
Totalt	67	71	79	80	90	91	87	92

* Fram till och med 2003 besvarades påståendet med "Instämmer", "Instämmer inte" och "Vet inte". Andelarna i tabellen är de som valt svarsalternativet instämmer.

Elever och lärare om likvärdig behandling och jämställdhet

De äldre eleverna fick svara på om de upplever att de blir rättvist behandlade av sina lärare, vilket nästan nio av tio anser att de blir av de flesta eller alla sina lärare.

Lärare får en fråga som är mer övergripande där de besvarar i vilken utsträckning de anser att deras skola lyckas med att verka för en likvärdig utbildning för alla elever. Över lag är det sju av tio lärare som anser att skolan lyckas med detta i mycket eller i ganska stor utsträckning. Det finns inga skillnader mellan olika grupper av lärare. Däremot är det en ökning jämfört med attitydundersökningen 2012 då bara sex av tio ansåg att deras skola verkar för en likvärdig utbildning för eleverna.

Både elever och lärare har blivit tillfrågade om de anser att flickor och pojkar blir behandlade rättvist. Eleverna får frågan om lärarna behandlar eleverna rättvist. Lärarna får frågor om deras och skolans arbete med jämställdhet. Av de yngsta eleverna är det sex av tio som anser att alla lärare behandlar flickor och pojkar rättvist. Sju av tio elever i årskurs 4 och fem av tio elever i årskurs 5 och 6 anser detta. Tre procent anser att inga lärare behandlar flickor och pojkar rättvist.

Bland de äldre eleverna är det nästan nio av tio som anser att alla eller de flesta lärare behandlar flickor och pojkar rättvist vilket är en ökning jämfört med attitydundersökningen 2012. Fem procent av eleverna anser att inga eller några få lärare behandlar eleverna rättvist.

Tabell 8.4 "Behandlar lärarna både flickor och pojkar rättvist?" Andel elever i procent, fördelat på årskurs/skolform.

	Årskurs 4-6	Årskurs 7-9	Gymn
Alla lärare	57	53	58
De flesta lärare	23	31	28
Ungefär hälften av lärarna	6	8	7
Några få lärare	8	6	2
Inga lärare	3	2	0

Kommentar: Andel som svarat "Vet inte" redovisas ej.

Av lärarna är det nio av tio som anser att de lyckas mycket eller ganska bra med att ge flickor och pojkar lika goda möjligheter. Endast en procent anser att de lyckas mycket eller ganska dåligt.

Sju av tio lärare anser att deras skola lyckas att verka för jämställdhet mellan könen i mycket eller ganska stor utsträckning. Detta är en ökning sedan attitydundersökningen 2012. Fyra procent anser att deras skola lyckas med detta i mycket eller ganska liten utsträckning.

KAPITEL 9

Kränkande behandling

9. Kränkande behandling

I detta avsnitt redovisas elevers och lärares svar på frågor om förekomsten av kränkande behandling, upplevelse av mobbning samt från lärares sida om de blivit utsatta för hot eller våld på sin arbetsplats under det senaste året.

Den kränkning som eleverna anger som vanligast är att bli anklagad för saker man inte har gjort eller kan rå för. Ju äldre eleverna är desto färre kränkningar uppger de att de utsätts för.

Av de som blir utsatta uppger de flesta att detta händer mer sällan än en gång per månad men det finns en grupp som uppger att sådant händer en eller flera gånger i veckan. Förekomsten av kränkningar upplevs mindre av de äldre eleverna, dock upplever de sig oftare bli orättvist behandlade av lärare eller andra vuxna.

Var femte lärare säger sig ha utsatts för hot eller våld på sin arbetsplats under det senaste året. Det vanligaste är att elever, följt av elevernas föräldrar, utsätter lärarna för hot eller våld. Förekomsten minskar med elevernas stigande ålder.

Elever om förekomsten av kränkande behandling

Kränkande behandling innebär att ett barns eller elevs värdighet kränks.¹⁸ Eleverna får besvara om de har varit med om någon av ett antal kränkande behandlingar genom att tala om hur vanligt förekommande de är i skolan. Att andra elever anklagar en för saker man inte gjort eller inte kan rå för är den kränkande behandling som oftast anges av de yngre eleverna. Det är något vanligare att uppge att detta händer en eller flera gånger i månaden för pojkar (två av tio) än vad det är för flickor (drygt en av tio). Det är också vanligare att detta händer för elever med utländsk bakgrund (två av tio) än för elever med svensk bakgrund (drygt en av tio). Det är vanligare för flickor (nästan fem av tio) än för pojkar (fyra av tio) att uppge att detta aldrig händer. Likaså är det vanligare att uppge att det aldrig händer för elever med svensk bakgrund (drygt fyra av tio) än elever med utländsk bakgrund (knappt fyra av tio).

Nästan åtta av tio elever uppger att de aldrig råkar ut för att andra elever slår eller gör dem illa. Det är fler flickor (åtta av tio) än pojkar (drygt sju av tio) som uppger att de aldrig råkar ut för detta. Av de som uppger att de drabbas av att andra elever slår eller gör dem illa uppger den största gruppen (nästan två av tio) att detta sker mer sällan än en gång per månad medan två respektive tre procent drabbas en eller flera gånger i veckan.

18. Skolverket 2012, *Allmänna råd för arbetet mot diskriminering och kränkande behandling*.

Drygt åtta av tio elever uppger att andra elever aldrig är elaka mot dem genom mobiltelefon eller internet. Det är vanligare att pojkar uppger alternativet aldrig (nästan nio av tio jämfört med åtta av tio för flickorna). Det är däremot vanligare att flickorna uppger att detta händer mer sällan (15 procent jämfört med 10 procent för pojkarna). Svartsfördelningen har inte signifikant förändrats på någon av frågorna sedan förra attitydundersökningen 2012.

Tabell 9.1 "Hur ofta brukar du vara med om följande saker i skolan?" Andel elever i årskurs 4–6 i procent.

	En eller flera gånger i veckan	En eller flera gånger i månaden	Aldrig
Andra elever anklagar dig för saker som du inte gjort eller sådant du inte kan rå för.	8	15	41
Andra elever visar att de inte gillar dig på något vis, t.ex. genom att reta, viska eller skämta om dig.	7	9	59
Ingen vill vara med dig.	6	6	67
Någon eller några elever slår dig eller gör dig illa på något annat sätt.	3	4	77
Andra elever är elaka mot dig på sms, facebook, twitter, instagram eller andra sajter.	2	3	83

Kommentar: Andel som svarat "Mer sällan" redovisas inte.

Tabell 9.2 "Hur ofta brukar du vara med om följande saker i skolan?" Andel elever i årskurs 4–6 som uppgett att de utsätts en gång i veckan eller mer år 2003–2015.

	2003	2006	2009	2012	2015
Andra elever anklagar dig för saker som du inte gjort eller sådant du inte kan rå för.	11	9	8	6	8
Andra elever visar att de inte gillar dig på något vis, t.ex. genom att reta, viska eller skämta om dig.	6	9	7	5	7
Ingen vill vara med dig.	7	5	5	5	6
Någon eller några elever slår dig eller gör dig illa på något annat sätt.	5	4	3	2	3
Andra elever är elaka mot dig genom på sms, facebook, twitter, instagram eller andra sajter.	-	-	-	2	2

De äldre eleverna fick besvara motsvarande frågor om förekomst av kränkningar. För dem är det genomgående fler elever som uppger att de aldrig utsätts för dessa kränkningar jämfört med de yngre eleverna. Det finns inte heller några skillnader mellan pojkar och flickor eller elever med svensk eller utländsk bakgrund. Däremot är det vanligare för elever i årskurs 7–9 än för elever i gymnasieskolan att utsättas för att bli anklagad för sådant man inte har gjort eller kan rå för, att andra elever visar att de inte tycker om en genom att reta, viska eller skämta samt att bli kränkt genom sms eller på nätet.

Tabell 9.3 "Hur ofta händer det i skolan att ...?" Andel äldre elever i procent, fördelat på skolform.

	En eller flera gånger i veckan			En eller flera gånger i månaden			Aldrig		
	Åk 7–9	Gy	Totalt	Åk 7–9	Gy	Totalt	Åk 7–9	Gy	Totalt
... andra elever anklagar dig för saker som du inte gjort eller sådant du inte kan rå för.	5	2	3	8	5	7	53	66	60
... andra elever visar att de inte gillar dig på något vis, t.ex. genom att reta, viska eller skämta om dig.	2	1	1	6	4	5	68	78	73
... ingen vill vara med dig.	2	1	2	2	2	2	81	83	82
... någon eller några elever slår dig eller gör dig illa på något annat sätt.	0	0	0	1	1	1	92	96	94
... andra elever kränker dig med sms eller på nätet, t.ex. Facebook eller Instagram.	1	0	0	1	1	1	88	94	91

Kommentar: Andelen som svarat "Mer sällan" redovisas inte.

Andelen elever som uppger att de blivit utsatta för något av de kränkande beteendena har legat relativt stabilt över åren med enstaka undantag.

Tabell 9.4 "Hur ofta händer det i skolan att ...?" Andel elever i årskurs 7–9 och gymnasieskolan som uppgett att de utsätts en gång i veckan eller mer år 2006–2015.

	Grundskolan årskurs 7–9				Gymnasieskolan			
	2006	2009	2012	2015	2006	2009	2012	2015
... andra elever anklagar dig för saker som du inte gjort eller sådant du inte kan rå för.	3	4	2	5	1	2	2	2
... andra elever visar att de inte gillar dig på något vis, t.ex. genom att reta, viska eller skämta om dig.	4	4	2	2	1	2	3	1
... ingen vill vara med dig.	1	2	1	2	1	2	1	1
... någon eller några elever slår dig eller gör dig illa på något annat sätt.	0	1	-	0	0	0	-	0
... andra elever kränker dig med sms eller på nätet t.ex. Facebook eller Instagram.	0	0	-	1	0	1	-	0

Elever om upplevelser av mobbning i skolan

Mobbning är en form av kränkande behandling eller trakasserier som innebär en utprepad negativ handling när någon eller några medvetet och med avsikt tillfogar eller försöker tillfoga en annan skada eller obehag.¹⁹ Begreppet används inte längre i skollagen men anses vara väl etablerat bland eleverna och finns därför kvar i undersökningen. Elevernas svar om hur ofta de upplever sig mobbade av antingen andra elever eller lärare är för de yngre eleverna stabila över tid. Det innebär att fyra procent av eleverna i årskurs 4–6, vilket motsvarar ungefär en elev per klass²⁰, känner sig mobbade av andra elever en eller flera gånger i veckan. Ytterligare fem procent upplever sig bli mobbade en eller flera gånger i månaden.

19. Skolverket 2012, Allmänna råd för arbetet mot diskriminering och kränkande behandling.

20. Skolverket 2014, PM – Elever i grundskolan läsåret 2013/14.

Tabell 9.5 "Känner du dig mobbad av andra elever?" Andel elever i årskurs 4–6 som svarat "En eller flera gånger i veckan" respektive "En eller flera gånger i månaden" 2003–2015.

	2003	2006	2009	2012	2015
En eller flera gånger i veckan.	4*	4	3	4	4
En eller flera gånger i månaden.	-	4	3	5	5

* År 2003 kunde frågan om mobbning bara besvaras med ja eller nej.

Av de äldre eleverna upplever en procent sig bli mobbade en eller flera gånger i veckan. Det är vanligare för elever med utländsk bakgrund än med svensk bakgrund att uppleva sig mobbade. Av elever i gymnasieskolan är det vanligare på yrkesprogrammen samt för kvinnor att uppleva sig mobbade. Två procent av de äldre eleverna upplever detta en eller flera gånger i månaden.

Upplevelsen av att bli mobbad av andra elever är som störst bland de yngre eleverna. Upplevelsen av att bli mobbad av någon av sina lärare ligger däremot på samma nivå oavsett årskurs eller skolform. Att uppleva sig bli orättvist behandlad av lärare eller andra vuxna i skolan är däremot vanligare för elever i årskurs 7–9 och gymnasieskolan än för elever i årskurs 4–6.

Tabell 9.6 Andel elever i procent som svarat "En eller flera gånger i veckan" eller "En eller flera gånger i månaden" på nedanstående frågor, fördelat på årskurs/skolform.

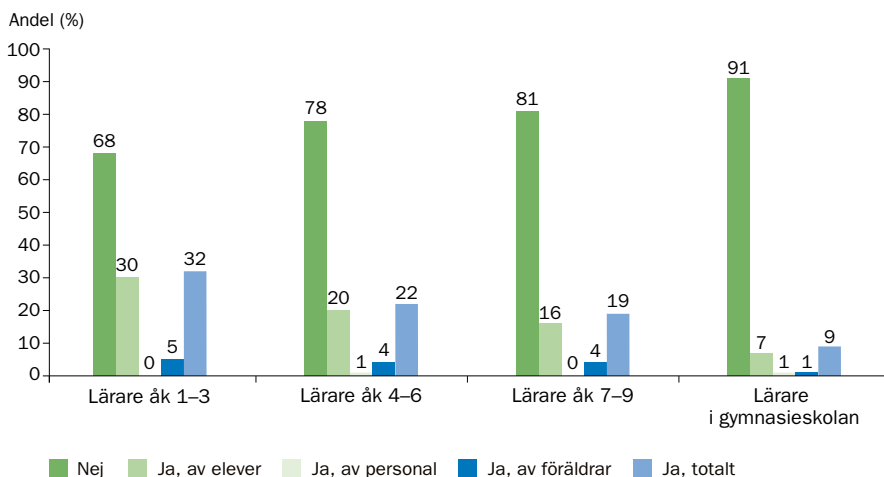
	Årskurs 4–6	Årskurs 7–9	Gymn
Känner du dig mobbad av andra elever?	9	3	2
Känner du dig mobbad av någon av dina lärare?	4	4	3
Känner du dig orättvist behandlad av någon av dina lärare eller andra vuxna i skolan?	7	17	15

Kommentar: Andel som svarat "Mer sällan", "Nej" eller "Vet inte" redovisas inte.

Lärare om hot och våld på sin arbetsplats

I genomsnitt var femte lärare uppger att de har utsatts för våld eller hot på sin arbetsplats det senaste året. Det är vanligare att grundskollärare, främst i årskurs 1–3 (tre av tio) uppger sig ha blivit utsatta än lärare i årskurs 7–9 (två av tio) och det är minst förekommande bland lärare i gymnasieskolan (en av tio). Förekomsten av våld och hot uppges minska med elevernas stigande ålder. Det är vanligast att lärare uppger sig bli utsatta för våld eller hot från eleverna (knappt två av tio) men i viss mån även från föräldrar (tre procent). Dessa siffror ligger kvar på samma nivåer som i förra undersökningen.

Diagram 9.1 "Har du under det senaste året blivit utsatt för våld, hot på din arbetsplats?" Andel lärare i procent, fördelat på årskurs/skolform.

KAPITEL 10

Lokaler, läromedel och skolmat

10. Lokaler, läromedel och skolmat

Detta avsnitt handlar om hur elever och lärare upplever den fysiska miljön i skolan, såsom klassrum, skolgård, rum för läsläsning eller grupparbeten, toaletter, gymnastiksal, omklädningsrum och bibliotek. I avsnittet tar vi även upp frågor om skolmat och läromedel.

Många elever är missnöjda med den fysiska skolmiljön. Det gäller i synnerhet toaletterna, som hälften av de yngre eleverna och var fjärde av de äldre eleverna tycker är dåliga. Eleverna är även missnöjda med duschar och omklädningsrum.

Bland lärarna tycker sex av tio att tillgången till ändamålsenliga lokaler är ganska eller mycket bra. Lika många, drygt sex av tio, är nöjda med tillgången till undervisningsmaterial och teknisk utrustning.

Nästan alla elever i årskurs 7–9 och gymnasieskolan har tillgång till ett bibliotek i skolan. Åtta av tio elever tycker att biblioteket är bra.

Elever har starka åsikter om skolmaten, men åsikterna om skolmaten går ofta isär. Av de yngre eleverna tycker tre av tio att den är bra och tre av tio att den är dålig. Hälften av de äldre eleverna anser att maten i skolan är ganska eller mycket bra och tre av tio att skolmaten är ganska eller mycket dålig.

Klassrum, grupprum och skolgård

Sex av tio elever i årskurs 4–6 tycker att klassrummen är bra, medan sex procent tycker att de är dåliga. En av tre tycker att klassrummen varken är bra eller dåliga.

Drygt hälften tycker att skolgården är bra. Tre av tio som tycker att den varken är bra eller dålig och en av tio tycker att den är dålig.

Elever i årskurs 4 är mer nöjda med klassrummen och skolgården, än vad elever i årskurs 6 är. Till exempel tycker sex av tio elever i årskurs 4 att skolgården är bra medan endast fem av tio elever i årskurs 6 tycker det.

Tabell 10.1 Andel elever i årskurs 4–6 i procent som angett följande svarsalternativ om den fysiska skolmiljön.

	Bra	Varken bra eller dåligt	Dåligt	Vet inte
Klassrummen	62	31	6	1
Skolgården	55	31	13	1

Av de äldre eleverna tycker tre av fyra att klassrummen i deras skola är ganska eller mycket bra. Samtidigt tycker knappt en av tio elever att klassrummen är ganska eller mycket dåliga.

Av de äldre eleverna anger sex procent att skolan saknar skolgård eller utemiljö. Bland resterande elever svarar två tredjedelar att de anser att skolgården eller utemiljön är ganska eller mycket bra.

I tidigare undersökningar har elever i fristående skolor varit mer missnöjda med skolgården och utemiljön, än vad elever i kommunala skolor har varit. Den skillnaden finns inte längre i undersökningen 2015.

Tabell 10.2 Andel elever i årskurs 7–9 och gymnasieskolan som angett följande svarsalternativ om den fysiska skolmiljön.

	Mycket bra	Ganska bra	Varken bra eller dåligt	Ganska dåligt	Mycket dåligt	Vet inte
Klassrum	23	50	19	7	1	0
Skolgård/utemiljö	25	39	21	10	4	1

Av de yngre eleverna anger sju procent att det inte finns rum för läsläsning eller grupparbeten på skolan. Bland de elever som har sådana rum på skolan tycker drygt hälften att dessa rum är bra. Tre av tio elever tycker att de varken är bra eller dåliga och sju procent tycker att de är dåliga. Elever i årskurs 4 är mer nöjda än elever i årskurs 6 (sju av tio respektive fem av tio).

Tre procent av de äldre eleverna svarar att det saknas rum för läsläsning och grupparbeten i deras skola. Bland resterande elever svarar sju av tio att de tycker att dessa rum är ganska eller mycket bra och drygt en av tio att rummen är ganska eller mycket dåliga.

Toaletter, gymnastiksal och omklädningsrum

Många elever är missnöjda med skolans toaletter. Av de yngre eleverna tycker fem av tio att toaletterna är dåliga och knappt två av tio att de är bra. Missnöjet med toaletterna har ökat över tid.

Av de äldre eleverna är en fjärdedel missnöjda (de tycker att toaletterna är ganska eller mycket dåliga). Särskilt missnöjda är grundskoleelever i årskurs 7–9, av dem är nästan fyra av tio missnöjda jämfört med drygt en av tio gymnasieelever. Även tidigare attitydundersökningar visar denna skillnad mellan grundskole- och gymnasieelever.

Drygt hälften av de äldre eleverna är nöjda med toaletterna (de tycker att toaletterna är bra eller mycket bra). Här skiljer det sig dock mellan fristående och kommunala skolor. Fristående skolors elever är i högre utsträckning nöjda

med toaletterna i skolan jämfört med elever i kommunala skolor (knappt sju av tio respektive drygt fem av tio).

Av de yngre eleverna anger ett fåtal (två procent) att deras skola saknar gymnastiksal och omklädningsrum i samband med undervisningen i idrott och hälsa. Bland de övriga är sju av tio elever nöjda med gymnastiksalen, medan en av tio tycker att den är dålig. Mindre bra verkar omklädningsrum och duschar vara. Bara tre av tio elever tycker att dessa är bra och drygt tre av tio har svarat att de är dåliga. Fler elever är missnöjda med omklädningsrum och duschar i attitydundersökningen 2015, jämfört med tidigare år.

Tabell 10.3 Andel elever i årskurs 4–6 i procent som angett följande svarsalternativ om gymnastiksal, omklädningsrum och duschar.

	Bra	Varken bra eller dåligt	Dåligt	Vet inte
Gymnastiksalen	70	19	9	1
Omklädningsrum och duschar	27	37	34	2

Bland de äldre eleverna anger sex procent att det saknas omklädningsrum och duschar i skolan. Bland resterande elever anser sex av tio att omklädningsrum och duschar är ganska eller mycket bra. Det är två av tio som anser att omklädningsrum och duschar är ganska eller mycket dåliga.

Tabell 10.4 Andel elever i årskurs 7–9 och gymnasieskolan som angett följande svarsalternativ om omklädningsrum och duschar.

	Mycket bra	Ganska bra	Varken bra eller dåligt	Ganska dåligt	Mycket dåligt	Vet inte
Omklädningsrum och duschar	20	39	17	14	6	3

Äldre elever om bibliotek och övriga utrymmen

De äldre eleverna fick i undersökningen besvara några frågor om övriga lokaler. Dessa frågor har inte riktats till de yngre eleverna.

Fem procent av de äldre eleverna anger att skolan saknar skolbibliotek. Vid förra undersökningen var motsvarande siffra tio procent. Bland övriga elever svarar merparten (åtta av tio) att de tycker att skolbiblioteket är ganska eller mycket bra. Elever i fristående skolor är betydligt mindre nöjda med skolbiblioteket jämfört med elever i kommunala skolor (sex av tio respektive åtta av tio).

Av de äldre eleverna svarar sju av tio att skolans uppehållsrum och övriga utrymmen är mycket eller ganska bra.

En liten andel, två procent, av eleverna svarar att skolan saknar matsal. De flesta av dessa elever går i gymnasieskolan. Det samlas inte in uppgifter om det finns andra lokaler som används för måltiderna. Bland övriga elever tycker tre av fyra att skolans matsal är ganska eller mycket bra.

Tabell 10.5 Andel elever i grundskolans årskurs 7–9 och gymnasieskolan som angett följande svarsalternativ om olika aspekter av den fysiska skolmiljön.

	Mycket bra	Ganska bra	Varken bra eller dåligt	Ganska dåligt	Mycket dåligt	Vet inte
Skolbiblioteket	39	39	10	5	3	4
Matsalen	30	44	13	9	4	0
Skolmaten	20	32	21	15	12	0
Uppehållsrum, övriga utrymmen i skolan	29	40	14	12	3	1

Lärare om den fysiska skolmiljön

Sex av tio lärare tycker att tillgången till ändamålsenliga lokaler är ganska eller mycket bra. Var fjärde lärare tycker att tillgången till ändamålsenliga lokaler är ganska eller mycket dålig.

Drygt sex av tio lärare är nöjda med tillgången till undervisningsmaterial och teknisk utrustning. Fler gymnasielärare än grundskollärare tycker att den tekniska utrustningen är ganska eller mycket bra (sju av tio respektive sex av tio).

Två tredjedelar av lärarna tycker att skolans tillgång till skolbibliotek är bra. Det finns emellertid skillnader mellan lärare på fristående och kommunala skolor. På fristående skolor tycker fyra av tio lärare att skolans tillgång till skolbibliotek är ganska eller mycket bra, medan motsvarande andel bland kommunala skolors lärare är högre, sju av tio. På större skolor (mer än 500 elever) är lärarna mer nöjda med tillgången till skolbibliotek än på mindre skolor (mindre än 200 elever).²¹

21. I den nya skollagen från 2010 (SFS 2010:800) fastställdes att alla skolenheter är skyldiga att ha tillgång till ett skolbibliotek.

Tabell 10.6 "Vad tycker du om följande förutsättningar för din undervisning?" Andel lärare i procent som svarat "Ganska bra" eller "Mycket bra" respektive "Ganska dåligt" eller "Mycket dåligt" år 2000–2015.*

År	Ganska bra eller mycket bra						Ganska dåligt eller mycket dåligt					
	2000	2003	2006	2009	2012	2015	2000	2003	2006	2009	2012	2015
Tillgång till ändamålsenliga lokaler	53	55	61	65	60	63	32	31	21	19	24	23
Tillgång till undervisningsmaterial och teknisk utrustning**	46	48	55	55	54	64/61	31	31	24	24	28	18/23
Tillgång till skolbibliotek***	64	62	63	65	65	67	22	23	18	17	22	19

* Andelen som svarat "Varken bra eller dåligt" eller "Vet inte" redovisas inte.

** Frågan om tillgång till undervisningsmaterial och teknisk utrustning delades 2015 upp i två separata frågor, tidigare var det en gemensam fråga. För 2015 redovisas därför först undervisningsmaterial och sedan teknisk utrustning.

*** 2012 formulerades frågan om, då bibliotek ändrades till Tillgång till skolbibliotek.

Elever om läroböcker och läromedel

Åtta av tio elever i årskurs 4–6 anser att läroböckerna och läromedlen är bra i de flesta eller i alla ämnen. Eleverna i årskurs 4 är mer nöjda än eleverna i årskurs 6.

Av de äldre eleverna anser åtta av tio att läroböckerna och läromedlen är bra i alla eller de flesta ämnen. Pojkar är mer nöjda än flickor. Det är fem procent av eleverna som anser att läroböcker och läromedel är bra i några få eller inte i något ämne.

Elever om skolmaten

Åsikterna om skolmaten går isär. Av de yngre eleverna tycker tre av tio att den är bra, fyra av tio att den varken är bra eller dålig och tre av tio att den är dålig.

Hälften av de äldre eleverna anser att maten i skolan är ganska eller mycket bra. Tre av tio elever anser att skolmaten är ganska eller mycket dålig. En halv procent av eleverna svarar att de inte har skolmat på sin skola. Dessa elever går i gymnasieskolan.

KAPITEL 11

Om undersökningens genomförande

11. Om undersökningens genomförande

Vart tredje år sedan 1993 har Skolverket genomfört nationella attitydundersökningar som omfattar elever i årskurs 7–9 och gymnasieskolan samt lärare i hela grund- och gymnasieskolan. Den första undersökningen tillfrågade allmänhet, lärare, elever och föräldrar om deras attityd till skolan inom områdena förtroende, kvalitet, inflytande och förändring. I samband med undersökningen år 2003 beslutade Skolverket att elevgruppen skulle utökas med elever i årskurs 4–6. I undersökningarna fram till och med 2003 ingick även undersökningsgrupperna föräldrar och allmänhet och i undersökningen 2012 ingick föräldrarna återigen.

I undersökningen 2015 deltog elever i årskurs 4–6, 7–9 och gymnasieskolan samt lärare i grund- och gymnasieskolan. Undersökningen genomfördes under våren 2015. En ny skollag samt nya läro-, kurs- och ämnesplaner infördes hösten 2011 och präglade resultaten i 2012 års undersökning. Vid tiden för 2015 års undersökning har förändringarna som den reformen medförde hunnit bearbetas i skolvärlden.

Frågorna i attitydundersökningen

De nationella styrdokumenterna och framför allt läroplanerna har varit vägledande för utformningen av enkätfrågorna. Nya läroplaner kom 2011 och en del mindre justeringar av frågorna gjordes utifrån dessa vid förra undersökningen. Sedan dess har ytterligare reformer genomförts. Sedan hösten 2012 har betyg införts redan från årskurs 6 vilket har bidragit till att frågor om betygsättning även har ställts till dessa elever. Sedan 2011 har skolor successivt omvandlats till skolenheter i enlighet med den nya skollagen. Detta har också påverkat frågeställningarna i viss mån. I rapporten används däremot begreppet skola genomgående. Samtidigt som det är viktigt att frågorna stämmer överens med aktuella styrdokument är det angeläget att försöka bevara undersökningens tidsserier.

Rubrikerna i läroplanernas kapitel om övergripande mål och riktlinjer motsvarar till stor del innehållet i undersökningen – normer och värden, kunskaper, elevernas ansvar och inflytande, skola och hem samt bedömning och betyg. Det som i läroplanerna behandlas i avsnittet om normer och värden har i undersökningen resulterat i frågor om till exempel trygghet och kränkande behandling. Läroplanernas avsnitt om kunskaper belyses i frågor om bland

annat lärarnas förmåga att skapa intresse och ge stöd och hjälp samt elevernas engagemang i skolan.²²

Inför 2006 års undersökning genomgick samtliga enkäter en större bearbetning och enkäterna till de yngre och äldre eleverna anpassades för att underlätta jämförelser mellan elevgrupperna. Skolverket tog även hänsyn till synpunkter från lärare och elever som deltagit i tidigare års undersökningar i arbetet med att justera enkäternas frågor och svarsalternativ. De nya frågorna utarbetades i samarbete med Mättekniska laboratoriet vid Statistiska centralbyrån (SCB), som även sett över årets upplagor av enkäterna.

Genomgående har rättningar gjorts vid dubbelmarkeringar i enkäterna. Vid dubbelmarkeringar där en av markeringarna varit *vet inte* eller *inte aktuellt* har det andra svarsalternativet prioriterats. Vid dubbelmarkeringar med två svar där inte något är *vet inte* eller *inte aktuellt* har ett svar av de två slumpats fram.

Elevundersökningen – yngre elever

Urval – elevundersökningen i årskurs 4–6

Elever i årskurs 4–6 kallas yngre elever i rapporten. Urvalet är gjort i två steg. Det första urvalet är ett stratifierat, obundet och slumpmässigt urval av skolenheter och omfattar 245 skolenheter. Urvalet utökades i förhållande till tidigare undersökningar för att kunna generera ett bättre underlag för utvärderingen av införandet av betyg från årskurs 6.

För att kunna särredovisa svaren på frågorna för elever med svensk respektive utländsk bakgrund gjordes ett utökat urval av skolenheter där minst 50 procent av eleverna under läsåret 2014/15 hade utländsk bakgrund.²³ I urvalet ingår 66 skolenheter där minst 50 procent av eleverna har utländsk bakgrund.

I det andra steget av urvalsprocessen användes information om de utvalda skolenheterna för att dra ett obundet slumpmässigt urval av en klass per utvald skolenhet. Kriteriet för att en klass skulle kunna bli utvald var att den skulle ha minst tio elever och inte vara en förberedelse- eller specialklass.

22. I årets upplaga ingår även frågor om it med anledning av ett regeringsuppdrag (U2007/1716/S) att följa upp barns, elevers och lärares it-användning och it-kompetens samt frågor om betyg och bedömning med anledning av ett regeringsuppdrag att utvärdera den nya betygsskalan samt kunskapskravens utformning.

23. Med svensk bakgrund avses att eleven är född i Sverige och att minst en av föräldrarna är född i Sverige. Med utländsk bakgrund avses att eleven själv är född i ett annat land än Sverige eller att båda elevens föräldrar är födda i ett annat land än Sverige. Denna definition motsvarar den som används i officiell statistik av bland annat Statistiska centralbyrån.

Datainsamling – elevundersökningen i årskurs 4–6

Datainsamlingen som genomfördes av SCB på uppdrag av Skolverket, bestod av en enkät som eleverna fick besvara under en lektionstimme i skolan. Enkäten var delvis densamma som den de äldre eleverna besvarade. De utvalda skolenheterna fick själva välja när enkäten skulle besvaras under vecka 16 till och med vecka 19 våren 2015, men datainsamlingsperioden omfattade i realiteten tiden från vecka 16 till och med vecka 25. Elever som inte var närvarande vid det första undersökningstillfället skulle i möjligaste mån erbjudas att besvara enkäten vid ett senare tillfälle under denna period. På grund av elevernas ringa ålder fick varje vårdnadshavare information om undersökningen från skolenheten och även möjlighet att neka till att deras barn skulle delta i undersökningen.²⁴ Enbart de elever vars vårdnadshavare blivit informerade fick delta i undersökningen.

Bortfall – elevundersökningen i årskurs 4–6

I en av de 245 utvalda skolenheterna fanns enbart resursklasser eller annan typ av specialundervisning och de avfördes från urvalsramen som övertäckning. Av de återstående 244 skolorna deltog 194 skolor och lika många klasser/undervisningsgrupper, vilket motsvarar en svarsfrekvens på 79 procent. I de 244 utvalda klasserna/undervisningsgrupperna fanns totalt 5 300 elever i årskurs 4, 5 eller 6. Av dessa besvarade 3 869 elever enkäten, vilket ger en svarsfrekvens på 73 procent.

Tabell 11.1 Svarsfrekvens, elever i årskurs 4–6, fördelat på skol- och individnivå.

Skolnivå			Individnivå		
Antal i urvalet	Antal som deltog	Svarsfrekvens	Antal i urvalet	Antal som deltog	Svarsfrekvens
245	194	79 %	5 300	3 869	73 %

Partiellt bortfall innebär att vissa frågor i enkäten inte är besvarade, och ger ett bortfall mellan 1 och 2 procent i de flesta frågor. Det största partiella bortfallet, knappt 3 procent, finns i frågan ”Får du vara med och bestämma om hur ni ska arbeta (till exempel i grupp eller var för sig)?”

24. Ett informationsblad som kunde användas för att informera föräldrarna om undersökningen ingick i den information som skickades till de utvalda skolorna.

Elevundersökningen – äldre elever

Urval – elevundersökningen i årskurs 7–9 och gymnasieskolan

I rapporten kallas eleverna i årskurs 7–9 och gymnasieskolan äldre elever. I urvalet har registren över grundskolans och gymnasieskolans elever använts. För att kunna särredovisa svaren för elever med utländsk bakgrund har ett utökat urval gjorts för denna grupp i likhet med föregående undersökningar sedan 2003. Urvalet, som omfattade 2 600 elever, stratifierades efter skolform (grundskolans årskurs 7–9 respektive gymnasieskolan), program i gymnasieskolan (yrkes- respektive högskoleförberedande program), svensk respektive utländsk bakgrund samt huvudmannatyp (kommunal respektive enskild). Av de 2 600 eleverna i urvalet visade sig två vara övertäckning.

Datainsamling – elevundersökningen i årskurs 7–9 och gymnasieskolan

Datainsamlingen som gjordes av Statistiska centralbyrån (SCB) på uppdrag av Skolverket, genomfördes i första hand genom telefonintervjuer. Datainsamlingen pågick under perioden 13 april–13 maj 2015. I telefonintervjuerna läste intervjuaren upp svarsalternativen för eleverna. I de fall där telefonnummer till de utvalda eleverna inte gick att finna skickades en postenkät ut med två påminnelser. I den andra påminnelsen bifogades även ett nytt frågeformulär. Postenkäter skickades även till de där kontaktförsöken misslyckats, dessa fick en påminnelse med ett nytt frågeformulär.

I elevundersökningarna sedan 2003 läser inte intervjuaren upp svarsalternativet ”vet inte”, vilket gjordes 2000 och tidigare. Om eleven spontant ändå har sagt att den inte vet svaret på en fråga så har svarsalternativet ”vet inte” markerats av intervjuaren. Detta har troligen lett till att procentandelen som svarat vet inte minskat i de frågor där andelen vet inte-svar i tidigare undersökningar varit stor.

Bortfall – elevundersökningen i årskurs 7–9 och gymnasieskolan

Av de 2 598 eleverna i urvalet deltog 1 472, vilket ger en svarsfrekvens på 57 procent.²⁵ Av bortfallet berodde 14 procent på att respondenten inte ville medverka, 77 procent på enkäter som inte besvarades, 8 procent på att respondenten inte kunde nås och 1 procent på övriga anledningar. För att minska påverkan av elevbortfallet har undersökningsresultaten kalibrerats. De hjälpvariabler som använts för att kalibrera vikterna i elevundersökningen är kön,

25. Av totalt 1472 svarande deltog 1090 genom telefonintervju och 382 genom postenkät.

skolform, boendekommun, svensk/utländsk bakgrund, föräldrarnas utbildningsnivå och huvudman.

Tabell 11.2 Svarsfrekvens, elever i årskurs 7–9 och gymnasieskolan.

Antal i urvalet	Antal som deltog	Svarsfrekvens
2 598	1 472	57 %

I telefonintervjuerna deltog 1 090 elever av totalt 2 598 elever i bruttourvalet. Det var 1 256 elever som inte kunnat intervjuas via telefon på grund av att kontaktförsöken inte har gett något svar, personen hellre har önskat fylla i en enkät eller att det saknats telefonnummer till vissa och dessa fick istället pappersenkäter hemskickade. Det var 382 elever som besvarade pappersenkäten.

Det partiella bortfallet är lägre än 2 procent på de flesta frågorna. I en enstaka fråga finns ett större bortfall men denna fråga är heller inte aktuell för hela gruppen.

Jämförelse mellan yngre och äldre elever

Vid jämförelser mellan yngre och äldre elever är det några omständigheter som bör tas i beaktande. För det första skiljer sig urvalet av elever i årskurs 4–6 från urvalet av elever i årskurs 7–9 och i gymnasieskolan. Det förstnämnda är ett klassurval, det senare ett individurval.

För det andra blev de äldre eleverna i de flesta fall telefonintervjuade och intervjuaren läste inte upp svarsalternativet ”vet inte” för dem. Enbart om de äldre eleverna själva spontant svarade att de inte visste svaret på en fråga markerades svarsalternativet ”vet inte”. De yngre eleverna besvarade enkäten i skolan och de har i de flesta frågor haft möjlighet att kryssa för svarsalternativet ”vet inte”. Detta är en del av förklaringen till varför en större andel yngre än äldre elever har svarat att de inte vet. Svarsfrekvensen är dessutom lägre bland de äldre än de yngre eleverna, 57 jämfört med 73 procent.

Läraryundersökningen

Urval – läraryundersökningen

Läraryundersökningen omfattar lärare i grundskolans årskurs 1–9 och gymnasieskolan. I urvalet har registret över pedagogisk personal (Läraryregistret) använts. Urvalet omfattade 2 900 lärare och stratifierades efter skolform, befattningskod och kön. Av de 2 900 lärarna i urvalet visade sig två vara

övertäckning. Totalt besvarade 1 566 lärare postenkäten, vilket ger en svarsfrekvens på 54 procent.

Urvalet är inte stratifierat efter huvudmannatyp (kommunal eller enskild), men eftersom urvalet är riksrepresentativt finns båda typerna av huvudmän representerade. Av lärarna är det 82 procent som anger att de arbetar i en skola med kommunal huvudman, och 17 procent anger att de arbetar i en skola med enskild huvudman.

Datainsamling – lärarundersökningen

Datainsamlingen som genomfördes av SCB på uppdrag av Skolverket, gjordes med hjälp av postenkäter som sändes hem till lärarna. Två påminnelser gick ut, i den andra påminnelsen bifogades även ett nytt frågeformulär. Datainsamlingen pågick under perioden 14 april–9 juni 2015.

Bortfall – lärarundersökningen

Av de 2 898 lärarna i urvalet deltog 1 566, vilket ger ett bortfall på 46 procent. Av bortfallet berodde 98 procent på att enkäten inte återsändes. Elva respondenter meddelade aktivt att de inte ville medverka. För att minska påverkan av bortfallet har undersökningsresultaten kalibrerats. De hjälpvariabler som användes för att kalibrera vikterna i lärarundersökningen var kön, ålder, civilstånd, födelseland, boendekommun, befattning och lärarexamen.

Tabell 11.3 Svarsfrekvens, lärare i grund- och gymnasieskolan.

Antal i urvalet	Antal som deltog	Svarsfrekvens
2 898	1 566	54 %

Det partiella bortfallet är lågt och varierar mellan 1 och 2 procent.

Statistiskt säkerställda skillnader

Attitydundersökningen omfattar ett urval av elever och lärare, och de procentuella svarsfrekvenser som presenteras är skattade andelar av den undersökta gruppens verkliga fördelning. För att kunna dra slutsatser om hela den undersökta gruppen används konfidensintervall för att mäta säkerheten i skattningarna. Konfidensintervallet talar om hur sannolikt det är att finna den undersökta populationens verkliga andel inom ett visst intervall från den skattade andelen. Det finns en statistiskt säkerställd skillnad mellan två grupper om konfidensintervallen för grupperna inte överlappar varandra. I denna undersökning tillämpas 95-procentiga konfidensintervall vid uttalanden om statis-

tiskt säkerställda skillnader. Med detta avses att intervallet i genomsnitt täcker det sanna värdet i 95 fall av 100, om andra fel än urvalsfel är försumbara.

I rapporten omnämns bara skillnader mellan grupper som är statistiskt säkerställda på 95-procentsnivån, eftersom skillnaderna annars anses vara alltför osäkra. Konfidensintervallen finns inte angivna tillsammans med de skattade andelar som presenteras i rapporten, men i tabellerna på Skolverkets webbplats anges konfidensintervallen. Detta innebär att det kan se ut som att det finns skillnader mellan två värden i tabeller i rapporten, när dessa skillnader inte är statistiskt säkerställda. Tabell 6.7 som ingår i kapitlet Förväntningar och nytta av studierna kan tas som ett exempel:

Tabell 6.7 Andel lärare i procent som svarat att de oftast eller alltid känner sig stressade i skolan. Totalt och fördelat på kön och skolform år 2003–2015.

	Totalt	Kvinnor	Män	Grundskolan	Gymnasieskolan
2003	47 (±2)	51	39	49	41
2006	40 (±2)	44	32	42	34
2009	45 (±2)	50	34	48	36
2012	55 (±3)	60	45	59	47
2015	50 (±3)	56	38	52	45

Andelen lärare som oftast eller alltid känner sig stressade i skolan ser ut att skilja sig åt för varje mätning. När ett 95-procentigt konfidensintervall används visar det sig att de skattade andelarna för 2003, 2006, 2009, 2012 och 2015 ligger inom intervallen 45–49 procent, 38–42 procent, 43–47 procent, 52–58 respektive 47–53 procent. Konfidensintervallen överlappar med andra ord inte varandra åren 2003–2012 och skillnaderna mellan de fyra undersökningarna är därmed statistiskt säkerställda. Mellan år 2012 och 2015 överlappar däremot konfidensintervallen varandra vilket innebär att skillnaden inte är statistiskt säkerställd. De skillnader som kommenteras i rapporten är bara sådana som är statistiskt säkerställda.

Flera av resultaten i rapporten visar på skillnader mellan flickor och pojkar respektive elever och föräldrar med svensk eller utländsk bakgrund. Här är det av särskild vikt att beakta att dessa grupper är heterogena. Analysen av resultaten bör göras med försiktighet och i relation till den forskning som finns på området.

Enkäter och tabeller på Skolverkets webbplats

Resultaten av undersökningen presenteras fråga för fråga i tabeller som finns tillgängliga på Skolverkets webbplats. I tabellerna presenteras procentuella svarsfördelningar med konfidensintervall som anger hur stor osäkerhet de skattade procentandelarna har till följd av att undersökningen bara gäller ett urval av gruppen. I anslutning till tabellerna finns ett tolkningsstöd som beskriver hur man läser tabellerna och hur man tolkar konfidensintervallen. Enkäter och intervjuformulär finns också tillgängliga på Skolverkets webbplats. Tidigare rapporter finns tillgängliga i Skolverkets publikationsdatabas.

Kalibrering av vikter

En viktig aspekt av en undersöknings kvalitet är bortfallets storlek. Ett vanligt sätt att minska bortfallets storlek i postenkätundersökningar är att genomföra telefonintervjuuppföljningar. I de första attitydundersökningarna användes telefonintervjuundersökningar för att minska bortfallet. I undersökningarna sedan 2003 har kalibrering av vikter istället använts som metod för att minska bortfallsrisker. Kalibreringsmetoden bygger på att det finns kunskap om de respondenter som inte besvarat undersökningen. I korthet innebär kalibreringsmetoden ett användande av ett antal registervariabler som samvarierar med svarsbenägenheten hos olika grupper. Vilka registervariabler som använts i vilken undersökning redovisas under respektive undersökning. Förutom att bortfallsrisker minskas är en fördel med metoden att undersökningskostnaden minskar jämfört med om uppföljningar via telefonintervjuer görs.

Variabler i redovisningen

Elever

För de yngre eleverna särredovisas resultaten efter huvudman, årskurs, kön och svensk respektive utländsk bakgrund.

För de äldre eleverna särredovisas resultaten efter skolform, programtyp i gymnasieskolan, huvudman, föräldrarnas högsta genomsnittliga utbildningsnivå, kön och svensk respektive utländsk bakgrund. Skolformsgrupperna är indelade i elever i årskurs 7–9 och gymnasieskolan.

I gymnasieskolan enligt Gy 2011 finns tre olika programtyper. Det är yrkesprogram vilka leder till yrkesexamen men inte automatiskt till grundläggande behörighet till högskolestudier om inte vissa kurser läses in inom program-

fördjupning eller individuellt val.²⁶ Det finns högskoleförberedande program vilka leder till gymnasieexamen och grundläggande eller särskild behörighet till högskolestudier beroende på program.²⁷ Dessutom finns det introduktionsprogram där målet kan vara att kunna gå över till ett nationellt program efter inhämtande av de kunskaper som saknades initialt alternativt att man inom ramen för introduktionsprogram får en modifierad yrkesutbildning.

Föräldrarnas högsta utbildning är indelad i grundskola, gymnasieskola och högskola/universitet. Den av föräldrarna som har högst utbildning räknas, det vill säga om en elev har en förälder med högst grundskoleutbildning och en med högst gymnasieskola är det gymnasieskolnivån som räknas i variabeln förälders högsta utbildning.

Svensk bakgrund avser att eleven själv är född i Sverige och att minst en av föräldrarna är född i Sverige. Med utländsk bakgrund avses att eleven själv är född i ett annat land än Sverige eller att båda elevens föräldrar är födda i ett annat land än Sverige. Denna definition motsvarar den som används i officiell statistik av bland annat SCB. Samtliga variabler är registervariabler, förutom de yngre elevernas uppgift om kön samt svensk/utländsk bakgrund som de själva angav i enkäten.

Lärare

Lärarnas svar särredovisas efter huvudsaklig undervisning (skolform, årskurs och programtyp), huvudman, kön, antal elever på skolan och undervisningsår.

I enkäten har lärarna angett sin huvudsakliga undervisning (skolform, årskurs och programtyp i gymnasieskolan), huvudman och antal undervisningsår. Skolformsgrupperna som redovisas är: grundskolan årskurs 1–9, 1–3, 4–6 och 7–9 samt gymnasieskolan år 1–3. Programtypsgrupperna är yrkesprogram, högskoleförberedande program samt introduktionsprogram på samma sätt som för eleverna (se ovan). Antal undervisningsår är indelat i 0–10 år, 11–25 år och 26 år eller fler. Kön samt antal elever på skolan är registervariabler. Antal elever på skolan är indelat i mindre än 200 elever, 200–499 elever och 500 elever eller fler.

26. Barn- och fritidsprogrammet, bygg- och anläggningsprogrammet, el- och energiprogrammet, fordons- och transportprogrammet, handels- och administrationsprogrammet, hantverksprogrammet, hotell- och turismprogrammet, industritekniska programmet, naturbruksprogrammet, restaurang- och livsmedelsprogrammet, VVS- och fastighetsprogrammet, vård- och omsorgsprogrammet. Även rikskryterande utbildningar med egna examensmål räknas som yrkesprogram.

27. Ekonomiprogrammet, estetiska programmet, humanistiska programmet, naturvetenskapsprogrammet, samhällsvetenskapsprogrammet och teknikprogrammet. Även den internationella utbildningen International Baccalaureate räknas som högskoleförberedande.

Öppna svar

I enkätformulären finns det möjlighet för respondenterna att skriva en kommentar om det är något de vill tillägga. Dessa svar har använts på ett fåtal ställen i rapporten för att förtydliga och lyfta fram nyanser som inte framgår ur enkätfrågornas svarsalternativ.

Referenser

- SKOLFVS (2010:37) Förordningen om läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet.
- SKOLFVS (2011:144) Förordningen om läroplan för gymnasieskolan.
- Skolinspektionen (2014), *Från huvudmannen till klassrummet – tät styrkedja viktig för förbättrade kunskapsresultat*. Rapport 2014:6739.
- Skollagen (2010:800).
- Skolverket (1995), *Attityder till skolan. Skolbilsundersökningen 1993/94*. Rapport 72.
- Skolverket (1998), *Attityder till skolan 1997. Vem tror på skolan?* Rapport 144.
- Skolverket (2001), *Attityder till skolan 2000*. Rapport 197.
- Skolverket (2004), *Attityder till skolan 2003*. Rapport 243.
- Skolverket (2004), *Yngre elevers attityder till skolan 2003*. Rapport 256.
- Skolverket (2007), *Attityder till skolan 2006*. Rapport 299.
- Skolverket (2010), *Attityder till skolan 2009*. Rapport 344.
- Skolverket (2012), *Allmänna råd för arbetet mot diskriminering och kränkande behandling*.
- Skolverket (2013), *Attityder till skolan 2012*. Rapport 390.
- Skolverket (2014), *PM – elever i grundskolan läsåret 2013/14*.
- Skolverket (2015), *Grundskollärares tidsanvändning – En fördjupad analys av ”Lärarnas yrkesvardag”*. Rapport 417.
- Skolverket (2015), *PM – betyg och studieresultat i gymnasieskolan 2014/15*.
- Skolverket (2015), *PM – pedagogisk personal i skola och vuxenutbildning läsåret 2014/15*.
- Skolverket, 2015, *Redovisning av uppdrag om prognos över behovet av olika lärarkategorier*.
- Skolverket (2016), *It-användning och it-kompetens i skolan – Skolverkets it-uppföljning 2015*.
- Skolverket (2016), *Utvärdering av den nya betygsskalan samt kunskapskravens utformning*.

I den här rapporten redovisas resultaten från Skolverkets undersökning Attityder till skolan 2015, den åttonde i ordningen. Skolverket har sedan 1993 gjort regelbundna nationella attitydundersökningar som omfattar elever i årskurs 7–9 och gymnasieskolan samt lärare i hela grund- och gymnasieskolan. Sedan 2003 ingår också elever i årskurs 4–6 i undersökningen.

Skolverkets attitydundersökning kompletterar den nationella uppföljningen och utvärderingen av svensk grund- och gymnasieskola genom att ge olika gruppers syn på och upplevelse av skolan. Undersökningen avser att bidra till en sakligt grundad, fördjupad diskussion om skolan. Resultatet kan dessutom ge signaler om vilka ytterligare analyser inom skolområdet som behöver göras.

Skolverket

www.skolverket.se